

MEEQQANUT INUUSUTTUNULLU IMMIKKUT
SULINIUT
ITTOQQORTOORMIIT 2001-2003

**Suliniutit aamma siunnerfigineqartut anguneqarsimanersut pillugit isumaliu-
tersuutit nalunaarusiarineqarnerat**

Tine Curtis
Bodil Karlshøj Poulsen
april 2003

Imai

Aallaqqaasiut	5
Immikkut ittumik suliniutip tunngavia siunertaalu.....	9
Innuttaasut ataatsimiinneranni suliniummut isummersuutit	10
Suliniummut Komitép kissaatigisai	11
Aningaasat sunut akuersissutigineqarpat?	13
Suliniutit allaaserineqarnerat	15
Imigassamut katsorsaaneq.....	17
Imigassamik akiuiniarneq	21
Psykologimik illoqarfimmut	27
Isumaginninnermi ingerlatsiviup nukittorsarneqarnissaa	31
Meeraaqqerinnermut tunngatillugu suliniut	33
Piginnaanngorsaaniarluni pikkorissartitsineq	37
Angajoqqaarsiat pikkorissartinneqarnerat	43
Eqimattakkaarluni oqaloqatigiittarnerit	45
Illoqarfiup radioa.....	47
Angalasarnissanut atugassiissutit	51
Nuussinnaanermut aningaasaliissutit	55
Suliniutissatut isumassarsiat	57
Anguniakkanik piviusunnngortitsineq.....	59
Kissaatigineqartut anguneqarsimappat?.....	59
Suliarerusunneqartut anguneqarsimappat?	61
Innuttaasut akuutinneqarnerat.....	66
Suliniummit misilittakkat.....	71
Eqikkaassut	75

Aallaqqaasiut

Nalunaarusiap uuma pingaartumik imarai ukiuni 2001-imit 2003-imit meeqqanut inuuttunullu immikkut ittumik suliniutaasimasut allaaserineqarnerat. Aallaqqaasiutigalugu suliniutip tamarmiusup tunngavia siunertaalu allaaserineqarput, tulliullugillu allaaserineqarlutik suliniutigineqartarsimasut. Suliniutit ataasiakkaat allaaserinerinut uiggiutitut nalunaarummi saqqummersinneqarput suliniutigineqarumasimasutut pilersaarutigineqarsimasut kiisalu pivissimasut akornanni isumaliutersuutigineqartarsimasut. Nalunaarusiap kingorna tungaani allanneqarsimapput suliniut tamarmiusoq pillugu anguniakkat anguneqarsimanersut pillugit pingaarnersutigit isumaliutersuutit, tassa imaappoq suut piviusunngortinneqarsimanersut aammalu innuttaasut Ittoqqortoormiini Komitép kissaatigisimasaasa akornanni pissutsit qanoq innersut, tassa taakkunani tunngaviullutik innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni kissaatigineqartutut saqqummiunneqarsimasut kiisalu suliniummut iliuusissatut pilersaarummi allatorneqarsimasut. Nalunaarusiami nalilersorneqanngilaq taamatut Ittoqqortoormiini immikkut suliniuteqarneq isumassarsiatsialaasimanersoq imaluunniit Naalakkersuisut nunap aningaasaataanik allatut iliorlutik atuilluarnersinnaasimagaluarnersut. Taamatuttaaq nalunaarusiap toqqartumik akissuteqarfiginngilai suliniutitut naammassineqarsimasut Ittoqqortoormiini innuttaasunut sunik sunniuteqarsimanersut. Inuilli pingaaruteqartorpagaaluit apersorneqarnerminni suliniutip ingerlasimanera pingaaruteqarneralu isummersorfiginiartarsimavaat, taakkulu nalunaarusiami issuaavigineqassapput suliniutip ingerlasimanerani nassuiaatini allakkianilu allani allaaserineqartutut misilittakkanik ilallugit.

Nalunaarusiaq suliarineqarsimavoq Statens Institut for Folkesundhed (SIF)-imit. Allakkiat nalunaarusiap suliarineqarneranut atorneqartut allakkiaallutillu ikinnerusunik apersuinerupput. Allakkiat tassaapput allakkiatut pigineqareersut, matuma ataani innuttaasunik januar 2001-imi ataatsimiititsisimanermit imaqarniliaq, Ittoqqortoormiit Komitéta iliuuserisartagassatut pilersaarusiarsimasai, tarnit pissusaanik ilisimasalimmit Ernst Peilmann-imit nalunaarusiat, meeraaqqerinermit tunngatillugu suliniut pillugu nalunaarusiaq kiisalu imigassamik katsorsaalluni suliniutip qiteqqunnerani naliliissut.

Aammattaaq allakkiat imaraat killiffiit pillugit allakkiat assigiinngitsut kiisalu suliniutit pillugit sukumiisumik allaaserinninnerit suliniummut ataqatigiissaarisumit Bodil Karlshøj Poulsen-imit suliarineqarsimasut. Kiisalu angerlarsimaffinni eqqissiviilliortarnerit, persuttaasarnerit aalakoortullu pillugit politiit naatsorsuusiat, taamatullu aamma imigassanik nioqquteqarneq pillugu niuertarfimmit naatsorsuusiat.

Apersuinerit nalunaarusiamut uunga atugassanngorlugit katersorneqarsimapput. Taakku 2002-mi ukiaanerani 2003-milu upernaleqqaarnerani Bodil Karlshøj Poulsen-imit ingerlanneqarsimapput, taamaaliornermi tunngavigineqarsimalluni SIF-imit saqqummiussissut. Ittoqqortoormiinit inuit apersorneqartut tassaapput komitémut ilaasortaq ataaseq, atuarfimmeersut (atuarfiup pisortaa ilinniartitsisorlu ataaseq) aammalu peqqinnissaqarfimmeersut (nakorsaaneq aamma meeraaqqerinerimut tunngasut pillugit suliniummi ikiorti ataaseq), kommuunip allaffiani pisortaq kiisalu niuertarfiup pisortaa kommunalbestyrelsimut ilaasortaasoq eqqartuussisuullunilu aammalu siusinnerusukkut politiini atorfeqarsimasuusoq. Taakkua saniatigut aamma apersorneqarsimavoq arnaq inuusuttoq timersortartoq, angalanissamut immikkoortitanit nuannaarutissinneqarsimasoq. Apersuinerne apersuutigineqarsimasut tassaapput illoqarfimmi suliffimminnit isigalugu suliniut qanoq misigisaqarfigisimaneraat; tassa sulinerminni ”isarussatik” atorlugit suliniut qanoq misigisaqarfigisimaneraat. Assersuutigalugu suliniutip meeqqanut qanoq sunniussimanera atuarfimmit qanoq misigineqarsimansoq, imaluunniit inuit nappaataat ajoquserneriluunniit allannguuteqarsimansut peqqinnissaqarfimmit misigineqarsimansoq. Taakkua saniatigut apersorneqartut aperineqarsimapput immikkut suliniummut pingaarnerusutigut misigisimasorisatik pillugit: iliuuserineqartut eqqortuuppat, innuttaasut naammattumik akuliutsinneqarsimappat il.il.. Kiisalu inuit marluk Nuummeersut Ittoqqortoormiini pikkorissartitsisimasut apersorneqarsimapputtaaq. Taakkua aperineqarsimapput pikkorissartitsinissanik piareersaanerminni misigisimasaat pillugit aammalu pikkorissartitsisimanerup peqataasunut naleqquttuusimaneranik apeqqutit pillugit.

Suliniutit assigiinngitsut nalunaarusiami uani allaaserineqarnissaannut apersuinerit anertuumik iluaqutaasimapput. Taamaattorli arlalinnik peqarpoq nalunaarusiap aper-

suinermi allattugaatinik ilanngussisimaneranik mianersoqqissaartumik paasinnittariaqarnernik. Tassami inuit ikittuaraannanguit apersorneqarsimapput, kiisalu apersuinerit tamakkerlutik qallunaatut ingerlanneqarsimallutik, taamaalillunilu marlunnik oqaasilinik apersuinissaq ajornarsimalluni. Taamaattumik inuit pingaartuni atorfeqartut apersorneqarsimapput, inuinnaat pinnatik. Oqaatigineqareersutut apersorneqartut illoqarfimmi immikkut ittumik inissisimanertik aallaavigalugu oqaaseqartarsimapput, kisiannili soorunami innuttaasutut allatuulli illoqarfimmi qanoq pisoqarneranik inuttut isummersuuteqarlutik. Soorlu ersissasoq apersorneqartut nalinginnaasumik paasinninnerat naapertorlugu ukiut marlussuit kingulliit iluanni Ittoqqortoormiini pitsaasup tungaanut allanngoriaateqartoqarsimavoq. Tamanna amerlasuut isumaqatigissagunarpaat, kisiannili pingaartuuvoq eqqaamassallugu apersuinerit ikippallaarnertik pissutigalugu Ittoqqortoormiini innuttaasunik sinniisimasutut isigineqarsinnaanngimmata.

Nalunaarusiap imai atuakkiortuisa kisimik akisussaaffigaat. Qularnanngilaq atuartussa-qassaaq suliniummik allaaserinninnitsinnik erseqqarluppallaamik allanneraasimasunik ilami allaat immaqa kukkuluttorsimanitsinnik oqaatiginnikkusuttunik. Allattut issinnaanngingajappoq. Inuit assigiinngitsunik isumaqartarput, apeqqaalluni sumi inissisimanersut aammalu allaaserineqartut pillugit qanoq ittunik soqutigisaqarnersut. Nalunaarusiaq allanneqarpoq Tine Curtis-imit, taanna SIF-imeersuuvoq, allannerminilu tunngavigai atortussat Bodil Karlshøj Poulsen-imit katersorneqarsimasut. Tine Curtis-imit tunngatillugu pitsaqaava voq suliniut 'avataaniit' isigisinnaagamiuk, kisiannili ajoqutaalluni suliniut ingerlanneqarnerani malinnaavigisinnaasimannnginnamiuk aammalu pisut ingerlasimanerat pillugu illoqarfimmiut qanoq isumaqarnerannik nammineerluni oqaloqatigisinnaasimannngimmat. Neriutigaarpulli nalunaarusiaq suliniummut takussutissiisutut atorneqarsinnaassasoq, aammalu Ittoqqortoormiini allanilu pinaveersaartitsinermik suliniarfiusussani suleriaqqinnissanut atorneqarsinnaajumaartoq.

Immikkut ittumik suliniutip tunngavia siunertaalu

Ittoqortoormiini meeqqanut inuussuttunullu immikkut ittumik suliniut Komitéllu suliai ataasiupput. Komité januar 2001-imi pilersinneqarpoq tassa Naalakkersuisut Ittoqortoormiini imigassaarniarernerup imigassallertarnerullu unitsikkallarneqarnissaannut alajangernerinut toqqartumik atatillugu. Isumaasoq tassaasimavoq imigassanik kimituunik tuniniaanerup imigassallertarnerullu unitsinneqarnerinnaa kisimiilluni naammanngitsoq, kisiannili peqatigitillugu immikkut ittumik suliniuteqartoqartariaqartoq, tassa imigassamik ajornartorsiutit kisiisa ikiorsiiviginiangikkaluarlugit aammali innuttaasut inuuniarnermikkut ajornartorsiutigisaat tamaasa ikiorsiiviginiarlugit, matuma ataani meeqqat paarinerlutat pillugit ajornartorsiutit. Immikkut ittumik suliniummut aningaasat aningaasanut inatsit aqputigalugu aningaasaliissutigineqartussaasimapput¹.

Komitép suliassarilersimasaa tassaasimavoq suliniutissaviummik siunnersuusiornissaq, qanoq akeqarnissaannik nalilersuinissaq aammalu aningaasalersorneqarnissaat pillugu siunnersuummik saqqummiussinissaq kiisalu suliniummut aqutsisoqatigiittut inissisimanissaq². Komité pilersinneqarpoq taavanimiunik ilaasortaarluni aammalu ilaasortaralugit inuit Isumaginninnermut, Peqqinnissamat Atuartitaanermullu pisortaqarfinneersut, kiisalu politimestereqarfimmeersut, tamatumalu periarfissiivigissallugu komitép kommunip Namminersornerullutillu Oqartussat akornanni attaveqaatit inissisimanissaa. Taamatuttaq Imigassamat Ikiaroorartunullu Siunnersuisoqatigiit Komitémut ilaasortasamik ataatsimik toqqaasimapput³.

¹ 2001-imit immikkut aningaasaliissutaaqqittunik aningaasaliisoqarpoq, ukiunilu tulliuttuni Aningaasanut Inatsimmi toqqartumik aningaasaliisoqartarluni.

² Ittoqortoormiit Komitéata suliassiissutit makku aallaavigisassarai, ilanngussaq 1 Iliussissatut pilersaarusiameerit toq september 2001-imeersumi.

³ Ittoqortoormiinit inuit makkua komitémut ilaasortaasarsimapput: Borgmester Jens Napatoq, siulittaasoq, piniartoq Jonas Napatoq (april 2001-imi tunuortoq), tele-p pisortaa Ib Lorentzen, nuliaq Emilie Madsen, qalipaasut naalagaat Andreas Saniuinaq (februar 2002-mi ikkuttoq). Namminersornerullutik Oqartussanit makkua ilaasortaasarsimapput: pisortaq Martha Abelsen, pisortaq Karl Kristian Olsen (maj 2002-mi tunuortoq), pisortaq Lise Lennert Olsen (juni 2002-mi ikkuttoq), pisortaq Jørgen Dreyer (maj 2001-imi ikkuttoq) kiisalu kontorchef Bodil Karlshøj Poulsen (maj 2001-imi tunuortoq immikkut suliniummut ataqatigiissaarisutut atorfininnini pissutigalugu). Tamakkua saniatigut politimester Jørgen Meyer aamma paasisitsiniaanerit pisortaq Tine Pars komitémut ilaasortaasimapput.

Komitémut suliaassiissummi Naalakkersuisut allassimavaat suliniutit ingerlanneqassasut innuttaasut qanimut suleqatigalugit kiisalu kommunalbestyrelsimit akuerineqartarlutik. Anguniagaasoq tassaavoq ungasinnerusoq isigalugu suliniuteqartoqarnissaa 'siunnerfigalugu ilaqutariit pitsaaneruseqartunik atajuartussamik inuuneqalersinniarnissaat peqqinnartunik pitsaasunillu inuunermi naleqassuseqartunik'. Aammattaaq kommuunip inuussutissarsiornikkut periarfissai kulturianullu tunngassuteqartut isumaliutersuutinut ilaatinneqassapput. Tassalu taamaalilluni annertuumik suliniuteqartoqarnissaa siunnerfigineqarsimalluni.

Innuttaasut ataatsimiinneranni suliniummut isummersuutit

Komité siullermeerluni 2001-imi jannuaarip naalernerani naapissimavoq, ingerlaannarlu isumaqatigiissutigineqarsimavoq siunissami sulinissamut innuttaasut isummersuinerat tunngaviutinneqassasoq. Taamaattumik komitép siullermeerluni ataatsimiinnerata naaneratul innuttaasut ataatsimiitinneqarsimapput. Ataatsimiinnermut peqataasimapput inuit 100-it missaanniittut. Innuttaasut arlallit suliniummut nalornisoorsimapput 'Kitaa-ninaasiit takkuttumik' isiginnimisaarlutik, ujartorsimavaallu neriorsuutit piviusunngortinneqartarnissaannut uppersaatissaqartitsisoqartarnissaa. Innuttaasut ilaat allat siunnersuutinik isumassarsianillu toqqartunik saqqummiussuisimapput, komitémit atornerqarsinnaasunik⁴.

Innuttaasunit isummersuutigineqartut meeqqat inuusuttullu atugaannut tunngassuteqarsimapput, minnerunngitsumik timikkut avatangiisinut tunngassuteqartunut sammisuullutik. Meeraaqqeriveqannginnera oqaluuserineqarpoq, aammalu meeqqeriup mikivalaarnera ajorpallaarneralu inissisimaneratalu pitsaannginnera aammattaaq oqaluuserineqarlutik. Meeqqanut atuartunut sunngiffimmi ornittagaqalernissaq kissaatigineqarpoq, kiisalu nunaqarfimmiuaqqanut atuartunullu angajullernut skolehjemmeqalernissaq kissaatigineqarlunissaaq. Angajoqqaat oqaluttuaraat meeqqamik ilinniagassanik ikiorniar-nissaat ajornakusoortittaritsik. Inuusuttut ungdomsklubbeqalernissaa kiisalu illoqarfiup

⁴ Ittoqortoormiini Innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni 29.01.01-mi innuttaasut kissaatigisaat makku nalunaarusiami aallaavigineqarput. Imaqarniliaq Namminersornerullutik oqartussani atorfilinnit suliaavoq.

iluani radioqalernissaa kissaatigineqarput. Sullissivinni atuarfimmilu ilinniarsimasunik sulisoqalernissaa ujartorneqarpoq, kommuunili akilluni avataaneersunut inissaateqannginneq pissutigalugu ilinniarsimasunik atorfinitsitsisoqarsinnaanngitsoq.

Inuussutissarsiutinik ineriartortitsinissaq pillugu kissaatigisatut oqaatigineqarpoq ungasinnerusumut isigaluni tulleriissaakkanik pilersaarusiortoqarnissaa aammalu Namminersornerullutik Oqartussat suleqatigineqarnerunissaat. Toqqartumik kissaatigineqarpoq pisanut pitsaanerusumik tunitsiveqalernissaq, ammit tuniniarneqartarnerisa pitsaanerusumik aaqqissugaalernissaa, kiisalu ammeriveqalernissaq.

Innuttaasut ilaasa siunnersuutaat kommuunimi ingerlatanut tunngassuteqarput. Aqquserngit eqqaaviullu iluarsaanneqarnissaat siunnersuutigineqarpoq, aammalu illumik sulliveqannginnera ilaatigut innuttaasut uffariarfigisinnaasaannik oqaluuserineqarlunissaaq. Taaneqarpoq apeqqutit innuttaasunut amerlasuunut tunngassuteqartut kommunalbestyrelsip oqaluuserigaangagit oqallitsitsineqartariaqartoq.

Timmisartumut akit apparneqarnissaat ataatsimeeqataasunit arlalinnit annertuumik kissaatigineqarpoq, taamaalillutik illoqarfiup innuttai angalasinnaanerulerniassammata. Taaneqarpoq meeqqat inuusuttullu timersornermi unammiaarnernut aaqqissuussanullu allanut peqataasinnaanissamut pisariaqartitsisaqisut, aammalu inuusuttut illoqarfiup avataani ilinniagaqartut feriarsinnaasarnissaat aamma pitsanngorsaavigineqartariaqartoq. Aammattaq apeqqutigineqarpoq imigassamik nioqquteqarneq imigassallersinnaanerlu qanoq sivistigisumik matoqqatinneqassanersut. Qulequttat tamakku tassaapput komitép sulineranut aallaaviusut.

Suliniummot Komitép kissaatigisai

Komité iliuusissatut marlunnik pilersaarusiorsimavoq. Siulleq suliarineqarsimavoq februar 2001-imi, tassa komitép pilersinneqarnerata Ittoqqortoormiinilu innuttaasut ataatsimiitinneqareenerisa kinguinnguagut. Tassani pineqarsimapput iliuusissat piffissami

qaninnermi suliariniarneqartussat, tassa massakkorpiaq Ittoqqortoormiini suliniutit sorpiaat aallartinneqassanersut pillugit pilersaarussiaq. September 2001-imi ungasinnerusoq isigalugu pilersaarussiaq saqqummersinneqarpoq, tassani ungasinnerusoq isigalugu suliniutissatut siunnersuutigineqarlutik 'peqqinnartumik pitsaasumillu inuunermut naleqasusilimmik ilaqutariit pitsaanerusemik inuuneqalernissaasa anguniarneqarnissaa kiisalu inuunermik pitsaanerusemik ingerlassitiinnarniarnissaat'(tak. komitémut suliakkiissut).

Iliuserisassatut qaninnerusemut pilersaarussiaq siunnersuutigineqarpoq immikkut suliniut allatseqarfilerneqassasoq aammalu ataqatigiissaarisulerneqassasoq. Atorfik pilersinneqarpoq Bodil Karlshøj Poulsen-ilu atorfinitsinneqarluni. Toqqartumik suliniutissatut siunnersuutigineqarput tappavani imigassamut katsorsartinnissamut neqeroorummik pilersitsineqassasoq, illoqarfiup radioanik pilersitsineqassasoq kiisalu meeqqanik sulisut ilinniarsimangitsut piginnaanngorsaavigineqassasut.

Ungasinnerusoq isigalugu iliuusissatut pilersaarummi siunnersuutigineqarput qaninnerusoq isigalugu iliuusissatut pilersaarussiaasimasut nangeqqinneqarnissaat, aammalu kaammattuutigineqarluni isumaginninnermi suliat nakusassaavigineqarnissaat ilaatigut psykologimik aggersaanikkut socialkonsulentinillu isumaginninnermut allaffimmi inisiigallarnikkut, kiisalu meeqqanut atuartunut oqaloqatigiittarfinnik pilersitsinikkut. Isumaginninnermut tunngasuni kaammattuutigineqarpoq meeraaqqerisumik kigutigissasumillu aalajangersimasumik attuumassuteqartitsineqalissasoq, kiisalu pinaveersaartitsinik atugarisallu pillugit suleqataasunik atorfinitsitsisoqassasoq. Isumaginninnerup, atuarfeqarfiup peqqinnissaqarfiullu iluini sulisut piginnaanngorsarneqarnissaasa saniatigut kaammattuutigineqarpoq meeqqanut atuarfimmullu tunngasuni atuartitsinerup nakusassaavigineqarnissaa, assigiinngitsunik ukiulinnut paaqqinnittarfiliortoqarnissaa, aammalu skolehjemmeqalernissamut siunnersuusiortoqarnissaa. Tamatuma saniatigut inuusuttut inersimasullu ilinniarsimangitsut immikkut neqeroorfigineqartalernissaat siunnersuutigineqarpoq. Illoqarfimmi inuuniarnikkut kulturikkullu mattusimavallaarneq ikiorsiiviginiarlugu siunnersuutigineqarpoq angalanermut aningaasaateqarfimmik pilersitsisoqarnissaa, kiisalu illoqarfiup qanittuani mittarfiliortoqarsinnaaneranut naatsorsueqqissaartoqarnissaa.

Ineqarnermut tunngasuni ungasinnerusoq isigalugu iliuusissatut pilersaarusiame ilanngunneqarput 80/20- mik Ittoqqortoormiini piaartumik sanaartortoqalernissaa, kiisalu amerlasuut illuminni imeqanngitsut eqqarsaatigalugit illumik sullivimmik uffarfittalimmik errorsisarfilimmillu sanasoqarnissaa. Kaammattuutigineqarpoq aqquserngit iluarsaanneqarnissaannut kommuuni ikiorneqarnissamik neqeroorfigineqassasoq, aammalu kommuuni pinnguarterfinnik uninngaarterfinnillu pitsaasunik peqqinnartunillu qularnaariniassasoq. Komitép siunnersuutigaa inuussutissarsiutinut ineriartortitsiniarnermut tapersiissutaasartut ingerlateqqiinnarneqarnissaat, aammalu umimmaat kisinneqarnissaat, aalisarneq pillugu misissuisoqarnissaa kiisalu inuussutissarsiutilerisunik pilersitsisoqarnissaa, matuma ataani Nunamut Eqqissisimatitamut kommuunip isaariaanerata malitsigisaanik tassunga tunngassuteqartunik piorsaanissaq. Kiisalu komitép siunnersuutigaa ilisimatusarnikkut suliniummik pilersitsisoqarnissaa, suliniutitut aallartitat tassannga malinnaavigineqartuartussanngorlugit.

Aningaasat sunut akuersissutigineqarpat?

Februar 2001-imi Naalakkersuisut aalajangiuppaat immikkut ittumik suliniut 2,7 mio. kr.-nirik aningaasaliivigineqassasoq, taakkua atorineqassallutik tappavani imigassamut katsorsaaniarnissamut, isumaginninnermi sulisumik ataatsimik inissiinissamut aammalu meeqqanik suliaqartut ilinniarsimangitsut piginnaanngorsaavigalugit pikkorissaavigineqarnissaannut. Naalakkersuisut aningaasaliissutigisarpaat 2002- mut 1,9 mio. kr.-nit, 2003- imut 2,0 mio. kr.-nit, kiisalu 2004- mut 2005- mimullu ukiut tamaasa 800.000 kr.-nit. Aningaasat aningaasaliissutigineqarput nuussinnaanermut aningaasaliissutitut, angalasinnaanermut aningaasaliissutitut, piginnaanngorsaalluni pikkorissartitsinissanut, atuinerlunnermut pinaveersaartitsinermullu siunnersortimik atorfinitsitsinissamut, meeraaqerineq pillugu suliniutip ingerlateqqinneqarnissaanut, psykologimik pisinissamut, meeqqat atuarfianni ilinniartitsisut piginnaanngorsaavigineqarnissaannut, tappavani suleqatigiissitanut aammalu suliniutip uppersaasersuiffigineqarnissaanut.

Suliniutit allaaserineqarnerat

Imigassamut katsorsaaneq

Imigassamut katsorsaanermit akiuussinnaassuseqarlersitsiniarneq, toqunartuiaaneq, inuit tikillugit katsorsaaneq maaliqartitseqqinnerlu sammeneqarput. Katsorsaanerit ingerlanneqarneri tamakkerlutik Ittoqqortoormiini ingerlanneqartarput; inuit tikillugit katsorsaaneq ingerlanneqarpoq nunaqarfimmi Uunartimi katsorsaavigineqartut tammaarsi- maartarfimmi iluarsaassami najugaqartiitigalugit. Imigassamut katsorsartinnissamut neqeroorut taanna pinngortinneqarsimavoq Isumaginninnermut Suliffissaqartitsiniarnermullu Pisortaqaarfiup Nammineerlunilu ingerlattup Kongens Ø-p suleqatigiinnissamut isumaqatigiissutaat aqutigalugu. Suliat ingerlanneqarnerinut Kongens Ø aqqissuisuutinneqarsimavoq. Siunnertaasoq tassaasimavoq imigassamut nakkartoorsimanerpaat katsorsaavigineqarnissaat, pingaartumik angajoqqaat atuinerluttut meeqqaminnik paarsinerluttut katsorsarneqarnissaat salliutinneqarsimalluni.

Aningaasartuutit imigassamut katsorsaanermit tunngassuteqartut immikkut ittumik suliniummumut aningaasaliissutaasimasunit akilerneqartut tassaasimapput imigassamik katsorsaasunut akissarsiat, Uunartimi tammaarsi maartarfiup iluarsaanneqarneranut aningaasartuutit, inuit angallanneqarnerinut aningaasartuutit, Uunartimi pisatassanut nerissanullu aningaasartuutit, imigassamut katsorsaasut Uunartimiitinneqarneranni illoqarfimmiitinneqarnerannilu ineqartinneqarnerannut aningaasartuutit, kiisalu meeqqanut angajoqqaavi tamarmik katsorsarneqartunut angajoqqaarsiaritinneqartunut aningaasartuutit.

Suliat:

- * Imigassamut katsorsaasut inunnik aqqusinermit angerlarsimaffiannilu naapitsiniaasarsimapput katsorsarneqarnissamut kajumissaariniarlutik.
- * Inuit tikillugit katsorsaanneginnermit toqunartuiaaneq peqqissaavimmi ingerlanneqarpoq.
- * Inuit tikillugit katsorsaaneq ingerlanneqarpoq nunaqarfimmi Uunartimi 15. oktoberimit 1. december 2001-imut atonerluisut 10-it katsorsaavigineqarlutik. Aammaaq-

qinneqarpoq februar – marts 2002-mi, tassungalu Ittoqqortoormiineersut sisamat Tasiilameersullu tallimat peqataallutik.

* Februar 2002-mi ilaqutariinnut pikkorissartitsineq ingerlanneqarpoq, tassunga peqataallutik 10-13.

* Marts/april 2002-mi imigassamut katsorsaasup nangeqqiilluni katsorsaaneq neqeroorutigisimavaa, sapaatip akunneranut pingasoriarluni katsorsaanissaq neqeroorutigisarlugu, taakkunanilu neqeroorfingineqartarlutik nutaamik katsorsartissimasut aammalu 2001-imi katsorsaanermut peqataasimasut.

Qanormita ingerlasimappat?

Najugaqartitsilluni katsorsaanissamut atatillugu ulluinnarni aporfeerarpassuaqarsimavoq. Tammaarsimaartarfik iluarsaanneqarlunilu pisatsersorneqartussaasimavoq, aammalu nunaqarfimmi naammattumik imeqaranilu uuliaqarsimanngilaq. Angallatinik pisattanik, nerisassanik, dunkinik imermik imalinnik katsorsagassanillu angallassisussanik isumaqatigiissuteqarfiginnittoqartariaqarsimavoq. Kiisalu meeqqanut angajoqqaavi tamakkerlutik katsorsartittunut angajoqqaarsiassanik ujarlertoqartariaqarsimavoq.

Inuit tikillugit katsorsaaneq siullermik ingerlanneqarmat Ittoqqortoormiinit inuit 10 peqataasimapput, tamarmillu katsorsaaneq naammassisimallugu. Aappassaanik Ittoqqortoormiinit 5 Tasiilamillu 5 peqataasimapput. Ittoqqortoormiineersut marluk katsorsaaneq naammassinngitsoorpaat. Ittoqqortoormiinit peqataasunit 13-usunit katsorsartinerminnik naammassinissimasunit katsorsartinneq kinguinnguagut amerlanerpaartaat nakkaqqissimapput. Nangeqqiilluni katsorsaasarnerni pinerit tamaasa marlunnit arfineq pingasut akornannut peqataasoqartarsimavoq.

Imigassamut katsorsaasumik illoqarfimmiiginnartitsiniarneq ajornakusoorsimavoq, tamannalu suliniutit naammassiniartarnerannut sunniuteqartarsimavoq.

Apersorneqartut nalinginnaasumik isigalugu imigassamut katsorsartinneq ajunngitsumik isumaqarfigaat. Isumaqartoqarpoq inuit Kongens Ø-meersut ataqqineqarsimasut, aammalu illoqarfimmi naapinneqaraangamik inunnit oqaloqatigineqartartut. Naak amerlanerpaat katsorsartereernerup kinguinnguagut nakkartooqqissimagaluartut isumaqarto-

qarpoq inuit eqqortut katsorsartissimasut. Nalilerneqarpoq peqataasut arlaatigut katsorsartereerneramik kingornagut pitsanngoriaateqarsimasut, aammalu pitsaasumik sunniusimasoq, naak piffissap sivisuup ingerlanerani aatsaat tamanna malunnarsisimagaluartoq aammalu imigassartunnginneq pineqanngikkaluartoq, kisiannili tamanna malunniusimalluni napparsimavimmi politiinilu allatigullu. Nakkartooqqinnermut pissutaasut apersorneqartut tikkuarsimavaat katsorsartissimasut iliuuseqaqqiffigineqarsimannginnerat, aammalu AA-tartoqatigiinnik amigaateqartoqarsimanera, tassami taakkunani piffissaqarluni oqaloqatigiittarnerit ingerlanneqartarsinnaagaluardmata.

”Pinngitsoorsinnaanngilarpummi inuit katsorsartissimasut oqaloqatigisarnissaat. Ullut tamaasami naapittarpavut. Nammineerlutik oqaatigisarpaat imigassamut nakkartooqqinnertik ajuusaarutigigitsik, unitsikkusukkaluaramikku” (pisiniarfiup pisortaa)

Apersorneqartut arlallit ammattaq oqaatigaat katsorsartinnerup oqaluuserineqarnera aammalu maluginiarneqarsimanera taamatullu aamma paasisitsiniaalluni suliat imigassamut katsorsaasunit illoqarfimmi ingerlanneqartut oqaluuserineqarlutillu eqqumaffigineqarnerat ima kinguneqarsimasut inuit katsorsartissimanngikkaluartut ilaat piffissap ilaani imigassamik unitsitsisimagalurlutik. Oqaatigineqarporli maanna katsorsaaneq unitsinneqarsimammat, aammalu ajornartorsiut eqqumaffiginiarneqarunnaarsimammat ”imerneq nangeqqinneqarsimasoq”. Siunnersuut takkussimasoq tassaavoq ukiut tamaasa Qaqiffiup imigassamut katsorsaanssamik neqerooruteqartalernissaa peqatigitillugulu sapaatip akunnerani ataatsimi ilaqutariit katsorsarneqartalernissaat. Tamanna aalajangivigineqanngilaq.

Tammaarsimaartarfiup iluarsaanneqarsimanera illoqarfimmut tamarmut ajunngitsutut isigisariaqarpoq, tassami taanna massakut atuarfiup ukioq kaajallallugu atortalersinnaasimammagu imaluunniit aamma pikkorissartitsinernut atorneqartalersinnaasimammat.

Imigassamik akiuiniarneq

Imigassamik pinaveersaartitsiniarluni suliniutit immikkut suliniutip ataani ingerlanneqarsimasut tassaapput paasisitsiniaalluni suliniutit tassaasut innuttaasut akornanni inunik assigiinngitsunik aalajangersimasunik suliffigerusutanik pikkorissartitsinerit atuartsinerillu aammalu imigassartornaveersaaqatigiivinnik pilersitsinissap qulakkeerneqarnissaa⁵. Imigassamik nioqquteqarnerup imigassallertarnerullu unitsinneqarallarnissaanik Namminersornerullutik Oqartussat aalajangernerat imigassamik akiuiniarnermut suliniutinut ingerlaqatigitatut isigineqarsinnaavoq. Imigassamik akiuiniarnermut siunnerfiupput 2003-ip naanerani:

- imigassamik atuinerup 25%-imik apparneqarsimanissaa
- imeriaatsip allanngortinneqarnissaa, taamaalilluni imigassamik kimittuunik putumasarneq annikillisinneqartillugu.
- AA-nik aamma Al Anon gruppinik suliniuteqavissunik pilersitsisoqarnissaa

Pikkorissartitsinerit paasisitsiniaallunilu suliat:

- * September 2001-imi Kongens Ø-ip pikkorissartitsissutigaa 'Imigassaq pillugu Suliffimmi Politikki'. Pikkorissartitsinissaq pillugu paasissutissiilluni pikkorissarnissaq sioqqullugu unnukkut oqallitsitsineqarsimavoq. Suliffeqarfiit sullissiviillu tamarmik pikkorissarnissaq pillugu paasissutissiinnermut aggersitsisimapput. 2001-imi upernaakkut inunnut qitiusumik inissisimasunut – tassalu kommuunimi suliffeqarfinni anginerusunit sinniisuussunut – eqikkaalluni ataatsimiititsisoqarsimavoq.
- * Suliniummut peqqissaasoq pinaveersaartitsineq pillugu sapaatip akunneranut ataa-siarluni atuartunut annernut nalunaaquttap akunnerani ataatsimi atuartsisarsimavoq, matuma ataani aamma atuartsissutigisarsimallugit imigassap ajoquusiinnaasusia. 2002-mi ukiup affaani peqqissaasup atorfiata inoqannginnerani atuartsineqartarsimangilaq.

⁵ Allaaserisap minnerunngitsumik allakkiaq una tunngavigisimavaa: Imigassamut Uunartimi katsorsaa-neq, oktober 2001-imi suliap qiteqqunnerani naliliineq. Allaatiginnittoq Bodil Karlshøj Poulsen.

- * Aangajaarnartut pillugit Inuusuttut Sullissiviat 2001-imi piffissami sivikinnerusumi atuartsivigineqarsimapput.
- * Sap.ak.18-mi – imigassartofiunngitsumi – 2001-mi aamma 2002-mi imigassamut katsorsaasut innuttaasunut oqallitsitsisarsimapput.
- * September 2001-imi imigassamut katsorsaasoq illoqarfiup radiuatigut aangajaarnartut pillugit paasissutissiissuteqarsimavoq.

Imigassartornaveersaavissunik pilersitsineq:

- * AA-mi ikorfartoqatigiinnik pilersitsinermut imigassamut katsorsaasut ikiuussimapput, pingaartumillu aallartisarnermi ataatsimiittarnernut peqataasarsimallutik. Sapaa-tip akunnikkaartumik ataatsimiittarnerit ingerlanneqartarput tamatigullu inunnit 3-7-nit peqataaffigineqartarsimallutik.
- * Inuit AA-meersut marluk 2002-mi Nuummi Qaqiffimmi eqimattanut aqutsinermik pikkorissarnermik naammassinnissimapput. Angalanerat, pikkorissarnerat kiisalu sulinermi annaasanut atatillugu aningaasartuutit Angalasarnissamut immikkoortitanit matussutissiivigineqarsimapput.

Imigassamik akiuiniarluni suliniutit allat:

- * Pisiortupiloornissaq umiarsuullu tikinnerani imertoqapiloornissaa pinaveersaarniarlugu Pilersuisoq immikkut toqqorsivissarsisitsisimavoq, taamaalilluni immiaaqqat viinillu nungunngitsoortussanngorlugit.

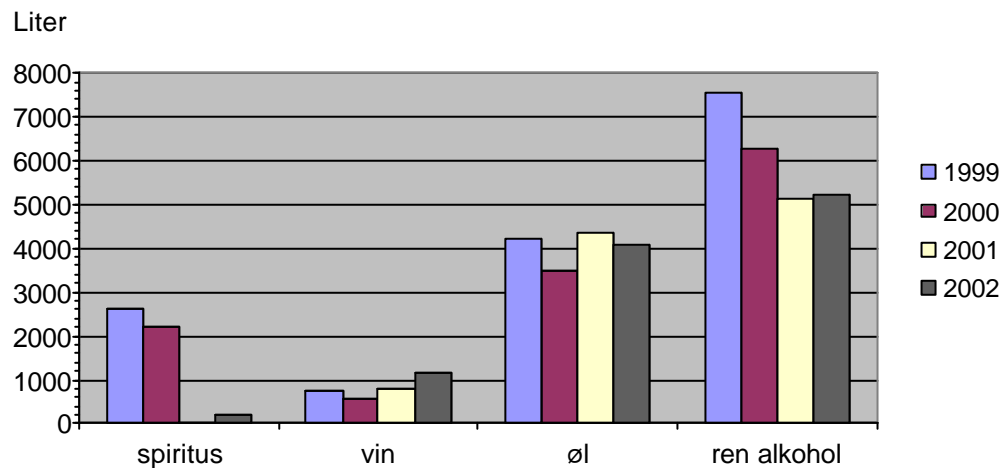
Qanormita ingerlasoqarsimava?

Amerlasuut isumaqarput illoqarfimmi ajornartorsiutit peqquteqartartut imigassamik atupiloornermik imaluunniit imigassamik atupiloorneq ajornartorsiutinut annertusaqataasartoq. Taamaattumik oqaluserineqarsimavoq atuneq annikillisaaviginiarlugu periaatsit suut atorineqartariaqarnersut. Pingaartumik apeqquserneqarsimavoq imigassamik kimittuunik Namminersornerullutik Oqartussat matusisimanagerat ilumut isumatu-sarnerunersoq. Isornartorsiuisut ilaasa oqaatigaat matusineq pinngikkallarmalli imigassartortarnek appariartulereersimasoq, aammalu taamatut ajunngitsup tungaanut saakiartulersimaneq matusinerup ajoqusiinnassannginneraa, tassa matusisimaneq atorun-

naarsinneqarpat imigassartornerup annertuseqquerujussuarsinnaanera annilaanngatigineqarluni. Allat isumakuluutigisimavaat imigassanik kimittuunik atuisartut immiaaqqanik amerlanerusunik atuliinnassannginersut, taamaalilluni imigassamik atuinerup annertussusia taamaaginnartillugu.

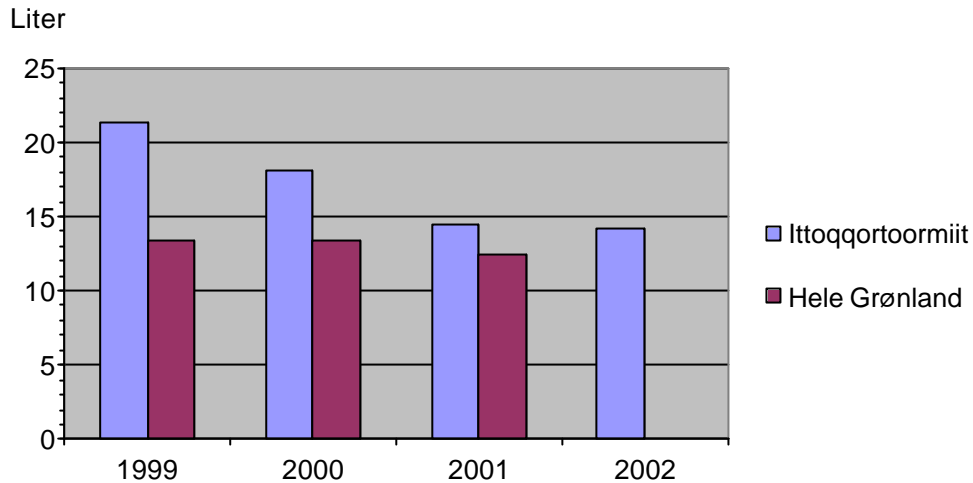
Ittoqqortoormiini imigassanik, viinninik immiaaqqanillu tunisaqartarnerup kisitsisaasa Pilersuisumeersut takutippaat imigassamik tunisisarnerup annertussusia annertuumik appariarsimasoq, naak matusereernerup kingornagut immiaaqqanik viinninillu tunisisarneq qaffariarsimagaluartoq, tassa nioqqutigineqartartut imigassaannavimmut liiterinngorlugit naatsorsorneqassappat (tak. figur 1)⁶. Imigassaannavik 1991-imi tunineqarsimasoq 7566 liiteriusimavoq, 2000-mi 6245 liiteriusimalluni, 2001-mi 5137 liiteriusimalluni aammalu 2002-mi tunineqarsimapput imigassaannavinngorlugit 5244 liiterinut naatsorsorneqarsinnaasut.

Titartagaq 1. Ittoqqortoormiini imigassamik, viinninik immiaaqqanillu 1999-2002-mi tunisisanerit, kiisalu tunisimasat katillugit imigassaannavinngorlugit naatsorsorneqarnerat.

⁶ Kisitsisit Ittoqqortoormiini Pilersuisumi niuertarfimmut pisortamit Bodil Karlshøj Poulsen-imut paasisutissiisutaapput.

Titartagaq 2. Ittoqqortoormiini (1999 – 2002) kiisalu Kalaallit Nunaanni tamarmi (1999 – 2001) inuit 15-ninik ukiullit utoqqaanerusulluunniit imigassaannavimmik agguaqatigiissillugu atuisimanerat liiterinngorlugu.

Ukiuni 1999-imit 2002-mut inuit 15-ninik sinnerlugilluunniit ukiullit Ittoqqortoormiini najugaqartartut amerlassuserisartagaat assigiinnartarsimangilaq.⁷ Taamaattumik imigassaannavik tunineqartarsimasoq tamaat inuit 15-ninik sinnerlugilluunniit ukiullit agguaqatigiissillugu ukiumut atuisarnerannut naatsorsoqqikkaanni takuneqarsinnaavoq atuineq appariartorsimasoq. 1999-imi Ittoqqortoormiini 15-ninik sinnerlugilluunniit ukiullit tamarmik immikkut imersimavaat imigassaannavik 21,3 liiteri, 2000-mi ukiumut atuineq agguaqatigiissillugu imigassaannavimmut 18,1 liiterimut appariarsimavoq, 2001-imi kisitsisit 14,5-nngorsimallutik aammalu 2002-imi 14,2 liiterinngorsimallutik (tak. titartagaq 2). Kalaallit Nunaannut⁸ tamarmut kisitsisit taakku assersuukkaanni takuneqarsinnaavoq Ittoqqortoormiini kisitsisit appariartornerminni nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsineq qanillisimagaat (titartagaq 2).

2003-ip aallartinnerani tunisat naatsorsornerannik takusassaqqanngilaq, niuertarfiulli pisortaata ilisimatitsissutigaa immiaaqqanik viinninillu tunisisarneq annertuumik appariaateqarsimasoq, tamatumunngalu pissutaassagunartoq innuttaasut pisissutissaminnik

⁷ Aallerfik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik

⁸ Aallerfik: Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfik

anigaasanik tigumiaqarpallaarsimagunanninnerannik. Ataatsimut katillugit kisitsisit tunngavigalugit eqikkaassutigineqarsinnaassaaq piffissami pineqartumi imigassanik tunisisarneq annertuumik appariaateqarsimasoq, kisiannili ukioq 2000-mi qaffasissutsumut naleqqiullugu 25%-inik appaanissamik siunnerfiusimasoq anguvinneqarsimannigisoq. Imigassanik kimittuumik matusinikkut snaps-imik vodkamillu putumarujussuarterneq allanngortinneqarsinnaasimavoq.

Illoqarfimmi inuit qitiusumik inissisimasut apersorneqartut arlallit isumaqarput imigassanik kimittuumik matusisimaneq ajunngitsup tungaanut allannguuteqarnernut pissutaanerpaasimasoq, tamannami ukiumi kingullerpaani marlussunni takusinnaasimavaat. Taamatuttaaq politiit oqaatigaat tiguisarnerit eqqissiviilliortarnerillu meeqqanik akuutitsitut matusinerup kingornagut malunnavissumik appariaateqarsimasut. Peqatigitilluguli maluginiarneqarsimavoq matusinerup siornagulli appariartulerneq malunnarsereersimasoq, arlallillu oqaatigaat illoqarfimmi imigassamut isiginninneq allanngoriartulerunartoq, pingaartumik inuusuttut akornanni.

”Suliniutip ingerlateqqinneqarnissaa pisariaqarpoq, pissutigalugu inuiaqatigiinni inuunermi naleqassutsit pinngoriartornissaannut piffissaq ingerlaqqaartariaqarmat, aammalu imigassamik atornerluinerup namminneq pillutik unitsinneqartariaqarneranut innuttaasut takunnissinnaalernissaannut piffissaq ingerlaqqaartariaqarmat. Tassami naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq inuiaqatigiinnugit taamatut imigassamik ajornartorsiuteqartigisimasut ukiumit ukiumut mumilluinnarnissaat suut tamaasa pitsaasumik ingerlalersillugit”. (atuarfiup pisortaa).

Kommuuni imigassaq pillugu politikkilorsimavoq sulisut pillugit politikkimut tamarminusumut ikkunneqartumik. Taanna 'Suliffeqarfimmi Imigassamut Politikki' pillugu pikkorissartinneqarsimanerup inerneratut oqaatigineqarsinnaavoq. Imigassaq pillugu politikki nutaaq taanna kommuunip allaffianut kisimi atuutinnigilaq, kisianni aammat-taaq meeqquerivimmut, utoqqaat najugaannut, atuarfimmu, inuusuttut sullissiviannut,

illumut arnanut sammisassaqtitsivimmut, eqqagalerisunut timersortarfimmullu atuup-
poq.

*”Immaqa [siusinnerusukkut] utoqqatsissutigeqqajaaneqartarsimaga-
luarpoq: Aalakoorama. Isumaqarpunga pitsaaqutaasoq massakut
utoqqatsissummut tassunga taarsiullugu takuneqarsinnaalersimam-
mat aalakoornep pitsaanngitsortaqrnera. Siumukariartortoqarpoq,
alloriarniminnguillu iluaqutaajartortussaapput”. (Ittoqqortoormiit
Komitéannut tappavanga ilaasortaasoq).*

Psykologimik illoqarfimmut

Psykolog Ernst Peilmann 2001-imi sapaatit akunnerini 4-ni aammalu 2002-mi sapaatit akunnerini 3-ni Ittoqqortoormiiniittarsimavoq. Aammattaaq 2003-mi ataasiarluni tike-raaqqinnissaa pilersaarutigineqarpoq. Tikeraartarnerni ingerlanneqartarsimapput oqaloqatiginnikkut katsorsaanerit, siunnersuinerit pikkorissartitsisarnerillu.

Psykologip aggernissaanut angalanerit, najugaqarnerit akissarsiassaasalu akilerneqarnerat immikkut suliniummit matuneqartarsimapput, taamaallaat april 2002-mi tikeraarnej kisiat pinnagu, taanna Namminersornerullutik Oqartussat Ajornartoormi qitiusunik upalunngaarsimassutaannit akilerneqarsimammat.

Suliarineqartut suunerisa allaaserineqarnerat:

Oktober 2001-imi sapaatit akunnerini 4-ni tikeraarnej, april 2002-mi sapaatit akunnerini 2-ni tikeraarnej, november 2002-mi sapaatit akunnerini 3-ni tikeraarnej:

- * Meeqqanut atuarfimmit innersuunneqartunut tarnimut tunngassuteqartunik oqaloqatiginninnerit (2001-imi 12, 2002-mi meeqqat 13).
- * Napparsimasunik napparsimavimmit innersuunneqartunik tarnikkut katsorsaaniarnerit (2001-imi 6, 2002-mi 4).
- * Isumaginninnermi ingerlatsivimmut siunnersuinerit ikorfartuinerillu.
- * 2001-imi ingerlanneqartarsimapput imigassamik katsorsartittunut oqaloqatiginnilluni katsorsaaniartarnerit.
- * 2001-imi ingerlanneqartarsimapput imigassamut katsorsaasunik/imigassamut suliniuteqartunik oqaloqatiginnittarnerit ilitersuisarnerillu.
- * 2001-imi ingerlanneqarsimapput isumaginninnermi ingerlatsivimmi atorfilinnik 4-nik siunissami ilusilersuiniarluni isumasioqatigiissitsinerit.
- * 2001-imi angajoqqaat atuarfissaat pillugu siunnersuut ilusiliivigineqarsimavoq.

- * 2001-imi imminortarnerup pinaveersartinneqarnissaanut tunngassuteqartut ataatsi-miititaliamut assigiinngitsunik sulialinnit katitigaasumut oqalugiaatigineqarsimap-put.
- * April 2002-mi isumaginninnermi siunnersorti Tasiilameesoq suleqatigalugu nalaata-qarnerlunnermi ikiuiniarneq ingerlanneqarsimavoq.
- * November 2002-mi ingerlanneqarsimavoq inunnut 8-nut tarnimut tunngassuteqartu-nik ammasumik siunnersuineq, katillugit nakorsartitsinerit 12-simallutik.
- * November 2002-mi ilaqutariinnut paaqqutarinnittunut 4-nut angerlarsimaffiannut pulaartoqartarsimavoq.
- * November 2002-mi ilaqutariinnut paaqqutarinnittunut pikkorissartitsineqarsimavoq, katillugit nalunaaquttap akunneri arfinillit unnunnt pingasunut agguataarlugit.

Qanormita ingerlasimava?

2001-imi aamma november 2002-mi tikeraarnernut uiggiutitut psykologip suliani misi-littakkanilu allaganngorlugit nalunaarusiaangitsutut takussutissiorsimavai. Psykologip pingaarnerusutut maluginiagai tassaasimapput Ittoqqortoormiini meeqqat inersimasullu akornanni tuppallersaavigineqarnissamut oqabqatigineqarnissamullu annertuunik pisa-riaqartitsineqartoq. Amerlasuut tarnikkut artorsaateqarput, minnerunngitsumik pisartu-nik oqimaaqisunik eqqugaasarsimasut, soorlu paarineqannginnermik, imminornermik, toqutsinermik ajunaarnernillu, taamaattullu arlalippassuartigut imigassamik atuinerlun-nermik kinguneqarsimasutut oqaatigineqarsinnaallutik. Psykologip paasinninnera naa-pertorlugu atuarfimmi, napparsimavimmi kommuunimilu suliniartoqarluarpoq, kisia-nili pingaartumik kommuunip isumaginninnermut ingerlatsivia suliamut oqimaatsumut atatillugu amigartumik nukissanik pigisaqartutut oqaatigisariaqarluni. Meeqqat psyko-logip oqaloqatigisimasaasa amerlanersaat misissoqqinneqarnissamut atuartunut psyko-logimut allanneqarsimapput. Meeqqani atuartuni malunniutit paarsinerluttoqarneranik aammalu pissutsiminni akornuteqartarnerannik pasinnitsitsilersimapput. Taamaattorli aamma nanertisimasartoqarnera maluginiarneqartarsimavoq. Angajoqqaat atuarfissaat pillugu siunnersuut psykologip oqaatigaa imigassamut siusinnerusukkut katsorsartissi-masut imigassartortanngiinnarnissaannut aalajangiusimanninniarnerusoq aammalu siu-

nissami ilaqutariittut ajunngitsumik inuuneqarnissamut ilungersuuteqarniarneranni ikorfartuutaaniartussaasutut. Assigiinngitsunik Suliallit Ataatsimiititaliaannut kommunalbestyrelsimullu angajoqqaat atuarfissaat oqaloqatiginnissutigineqarsimavoq. Inuit ammasumik siunnersorneqarnissamut 2002-mi amerlassuserisimasaat psykologip iluarineqartutut oqaatigaa. Taamaattorli kalaallisut oqaasilinnik psykologeqarnersoq apeqqutiliissutigineqartarsimaqaaq, tamatumalu 2003-mi piviusunngortinniarniqarnissaa Komitémit sulissutigineqarpoq.

Isumaginninnermi ingerlatsiviup nukittorsarneqarnissaa

Suliassap siunertaa:

Meeqqat aarlerinartorsiortinneqartut sapinngisamik annertunerpaamik illoqarfimmi uninngatinneqaannarnissaat suliffiqineqarnissaallu Ittoqqortoormiit kommuuniata kissaatigaa, kisiannili suliassat meeqqanut tunngassuteqartut amerlaqimmata isumaginninnermut ingerlatsivik suliassatigut artukkerneqarsimaqaaq, matuma ataani meeqqat agerlarsimaffimmik avataannut inissinneqartut pillugit suliassat amerlaqalutik. Immikkut suliniutip ilaattut socialkonsulentit piffissami sivilisunerusumi Ittoqqortoormiiniittarnerat isumaginninnermi ingerlatsivimmut ikorfartuutaallu artarsimavoq. Siunertarineqartarsimasooq tassaasarsimavoq ingerlatsiviup suliassaanik naammassiniaanermut ikior-siillunilu ingerlatsiviup suliassanik nammineerluni annertunerusumik naammassinniniartarnissaanut nukissaqarnerulersitsinissaaq. Tamatuma sania tigut aammattaaq kissaatigineqarpoq Assigiinngitsunik Suliallit Ataatsimiititaliaanni, Pinaveersaartitsinnermi Ataatsimiititaliami aammalu SSPK-mi suleqatigiinnermi suliartakuutinneqalerlutillu siuarsaavigineqarnissaat.

Siunnersortit tappavungartinneqartut akissarsiaannut regionalkontori akilee qataasarsimavoq. Immikkut suliniutip angalanernut, ineqarnermut il.il. aningaasartuutit matussutissiivigisarsimavai.

Suliap allaserineqarnera:

- * 2001-imi maj-juni-mi aamma septembarimi Regionalkontor S/Ø-meersut socialkonsulentit marluk piffissami sivilisunerusumi Ittoqqortoormiiniissimapput.
- * Januar 2002-mi Regionalkontorimeersoq socialkonsulenti ataaseq tappavaniissimavoq, kiisalu november 2002-mi siunnersortit marluk tikeraartinneqarsimapput.
- * April 2002-mi psykologi isumaginninnermilu suleqataasoq Tasiilameersoq nalaataqarnerluttunik ikiuisinneqarsimapput.
- * Maj 2002-mi suliniummut ataqatigiissaarisoq Bodil Karlshøj Poulsen Isumaginninnermi Pisortaqarfimmi socialkonsulentimik aappaarluni atukkiunneqarsimavoq.

November 2002-mi kiisalu februar 2003-mi suliniummut ataqatigiissaarisooq isumaginninnermut ingerlatsivimmi ikiortitut ikkusimaneqarsimavoq.

Qanormi ingerlasoqarsimava?

Oqaloqatiginnittarnertigut, angerlarsimaffinnut pulaartarnertigut kiisalu Assigiinngitsunik Suliallit Ataatsimiititaliaannut isummiussassiornikkut regionalkontorip socialkonsulentiisa meeqqanut innarluutilinnullu tunngassuteqartut iluanni suliassanik ingerlatsisimapput. Tamatuma saniatigut isumaginninnermut ingerlatsivimmi sulisut ilinniartinnerqarsimapput aammalu Siunissami ilusiliiniarnissaq siunertaralugu isumasioqatigiissitsineqarsimalluni (tak. qulequttap uuma ataaniittut: Psykolog-imik illoqarfimmut). Piffissap ilaani isumaginninnermut ingerlatsivimmi allaffissornermut suliassanut ulluinnarnilu suliassat suliarineqartarnerannut Bodil Karlshøj Poulsen atukkiunneqarsimavoq, tassa isumaginninnermut ingerlatsiviup pisortaqannginnerata ilinniarsimannngitsumillu ataasiinnarmik sulisoqarnerata nalaani.

Isumaginninnermut ingerlatsivimmi sulisut suliassarpassuaqarput. Suliniummut ataqatigiissaarisooq isumaqarpoq meeqqat inuusuttullu aarlerinartorsiortinnerqartut pillugit suliassat saniatigut Ittoqqortoormiini sungiusimaneqaannartoq suliassat illoqarfinnut allanut naleqqiullugit amerlanerusut isumaginninnermut ingerlatsivimmit aaqqiiviginiarneqartittarnerat. Soorlu assersuutigalugu angalanissanut aningaasanik taarsigassarsiniarnerit, angajoqqaat napparsimanerini meeqqanut paarsisussarsiuussinerit, akiligassat akiligassanngortut akilerneqarnissaat il.il. Isumaqarnarpoq isiginneriaatsinik tamatumuunakkut allannguisoqartariaqartoq, taamaalillutik innuttaasut tamakkununga nammineerlutik annertunerusumik akisussaalersillugit.

Aammattaaq isumaginninnermut ingerlatsivik sulisussanik piginnaanilinnik amigaateqarfiullunilu sulisunik taarseraaffioqaaq. Suliat ingerlalluannnginnerannut aammalu suliassat aaqqiiviginiarneqartarneranni ataavarnerrunnginnermut tamanna pissutaaqataavoq. 2002-mi aasaanerani ataatsimut isigalugu sulisut tamakkiusavillutik taarserneqarsimapput, taamaalillunilu sulisunik 2001-imi piginnaannngorsaasimaneq annaaneqarluni.

Meeraaqqerinermit tunngatillugu suliniut

Meeraaqqerisutut atorfiup siusinnerusukku Paarisamit (1998-imi) aamma Robinsohn Fonden-imit (1999-2001) aningaasalersuiffigineqartarsimasup ingerlateqqinneqarnissaa immikkut suliniutip 2002-mi qularnaarivigisimavaa. Aammattaaq ukiuni 2002-mit 2004-mut Robinsohn-fonden ukiumut aningaasanik aalajangersimasunik aningaasaliis-suteqartartussangorsimavoq, aningaasalli taakkua suliniutinut immikkut ittunut atugas-sangortitaasimallutik, tassalu akissarsianut ingerlatsinermilu aningaasartuutinut atuut-tussaataatanik. Meeraaqqerisutut atorfimmu siunertaasoq tassavoq ilaqutariinnut meeraarartalinnut naartusunullu siunnersuisarnissaq ikorfartuisarnissarlu, meeqqanut atuartunut misissuisarnissaq, kiisalu pinaveersaartisineq pillugu meeqqanut atuartunut atuartitsisarnissaq, aammattarlu illoqarfimmi peqqinnerulersitsiniarluni suliniutinut suleqataanissaq. Suliniutip aallartinnerani suliffigisassaataat taamaallaat tassaasimagaluarpud ilaqutariit 0-3-nik ukiulinnik meerartallit.

Suliniutit:

- * Naartusunut siunnersuineq, erninissamut piareersarnek.
- * Ilaqutariinnut arfinillit tikillugit ukiulinnik meerartalinnut pulaartarnek. Milutsitsisarneq, meeqqanut nerisassat paarsinissarlu pillugit ilitersuineq. Anaanat meeqqaminnik ilaqarneranni ikorfartuiffiginerat. Imigassap tuballu naartumut meeraaqqamullu ajoqusiisinnaanerisa paasissutissiissutigineqartarnera.
- * Naartus ut anaanallu ataatsimit ukiukinnerusunik meerallit ataatsimoortillugit ataatsimiitinneqartarnerat.
- * Anaananut angerlarsimaannartunut ulluuneranilu paaqqinnittartunut hallimi pinguartarfeqartitsineq eqqaarsaartitsinertalik, pinnguarnertalik, nillertutuunnertalik oqaloqatigiinnertalillu.
- * Meeqquarivimmu hallimi eqaarsaartitsineq.
- * Meeqqat napparsimavimmi uninngasimasut imaluunniit immikkut pisariaqartitsisut immikkut malinnaavigeqqinneqarnerat.

- * Meeqqanik atuartunik misissuisarneq (isaannik, siutaannik, oqimaassusiannik angissusiannillu il.il.).
- * Pinaveersaartitsineq pillugu meeqqanik 7. aamma 8. klassimi atuartunik sapaatip akunnikkaartumik atuartitsisarneq, matuma ataani imigassap ajoqusiisinaanera pillugu.
- * Sap.ak. 18-mut Inuiattullu ullorsiornermut atatillugu immikkut ittunik aaqqissuussisarneq.

Qanormita ingerlasimava?

Suliniummumt peqqissaasoq ataaseq kiisalu ikiorti illoqarfimmiu maj 2003-mi isumagininnermut peqqinnissamullu ikiortitit iliniarnerminik naammassinnissimasoq attuumattinneqarput. Suliniummumt peqqissaasutut atorfik ukiut ingerlanerini peqqissaasunit assigiinngitsunit pingasunit atorfeqarfigineqartarsimavoq. 1. december 2002-mit meeraaqqerisutut ilinniarsimasoq atorfinissimavoq. Taassuma atorfiata allaaserineqarnissaa napparsimaviup ilusilersorsimavaa, taannalu massakkut taaguuteqartinneqarluni napparsimatsaaliuinnermut peqqissaasutut.

Piffissat atorfiup inuttaqanngiffigisartagai eqqaassanngikkaanni siunertatut allaaserineqarsimasoq eqqortinneqartarsimavoq. Atorfinnik allaaserinnittarnerit ingerlaavartumik iluarsiiisuteqarfigineqartarsimapput. Tamanna napparsimavimmi tappavani pisarpoq, tassa suliniut meeraaqqerisoq tassani illoqartitaammat, aammalu suliniutip suliassai tassannga aallaaveqartinneqartarmata. Apersuinermi nakorsap oqaatigaa soorunami nuannaarutigigini immikkut suliniummit aningaasat aqqutigalugit atorfik ingerlateqqinneqarsinnaalersimammat.

Suliniummumt misilittakkat siulliit nalunaarusiami 1999-imeersumi allaaserineqarsimapput. Nalunaarusiami taamanikkut suliniummumt peqqissaasutut atorfeqartup allaaserisimavaa inuit tatiginnilersinniarnarat oqimaatsumik piartuaarsimasoq, aammalu amerlaqisut paasilluarsinnaasarsimannngikkaat meeraaqqerisoq sumut atussanerlugu. Ullumikkut

anaanat amerlanersaasa tamanna pissus issamisuginnartutut isigilersimavaat aammalu angerlarsimaffimminnut orniguttoqartarnera iluarisimaarnartillugu⁹.

Ukiuni sisamani suliniummut ikiortaasup apersorneqarnermini oqaluttuaraa qularutiginngikkini suliniutip Ittoqortoormiini anaanat sunniivigisimagai.

”Taamanikkut allartikkatta amerlanngitsuinnaat milutsitsisarput, massakkut amerlasuut milutsitsisarput. Aammattaaq siuinnerusukkut immuit panertut ilaasa atortarsimavaat – massakkut taamaattoqarunnaarpoq. Aammalu meeqqat nerissagaangamik mamakujuttutortarunnaarput, suaasartortalerput. Ilami allaat milutsitsivik saftimik immerneqartarunnaarpoq. Qanga taamaattoqartaraluarpoq meeqqallu kigutaat putoqartaqalutik.” (suliniut meeraaqqerisumut ikiorti)

Meeraaqqerineq pillugu suliniutip nammineeirluni anaananut apersuilluni misissuineq 1999-imi 2001-imilu ingerlattarsimavai. Kisitsisit imminnut assersuullugit takuneqarsinnaavoq arnat milutsitsinermik aallartittarsimasut amerleriarsimasut, akerlianilli anaanat qaammatit marluk sinnerlugit milutsitsisartut amerlassusiat appariarsimalluni¹⁰. Ilaattigut nalunaarusiap tikkuaavigisimavaa anaanit sakinillu pinngitsaaliusanneqartarnerit, eqqissilluni milutsitsisarnissap amigaatigineqartarnera aammalu milutsitsissutissianik atuisarneq arnat milutsitsinerminnik unitsitsiaartarnerannut pissutaasarsimasut. Suliniummi siunissami samminiarnearput *”paasiniarneqarnissaa suut nikinnernut pissutaasarsimanersut. Paasisitsiniaaneq paasissutissiisarnerlu upperaavut, kisiannili imaassinnaavoq taakkua naammangitsut, tamannami milutsitsisarnerup ersersimisaarpaa”* (nalunaarusiamit issuaaneq).

⁹ Pissarsivik: Ittoqortoormiit Komitea - 2001-mi aamma 2001-mi, august 2002-mi immikkut suliniutip pillugit Nassuiaasiaq.

¹⁰ Paasissutissarsivik: Ittoqortoormiini peqqissaaniarluni suliniut pillugu Nalunaarusiaq. Suliarineqartoq 2001-imi, Annika Sivertsen-imit aamma Lone Pike -mit.

Meeraaqqerisup atuarfimmi atuartunut angisuunut atuartitsisarnera pillugu atuarfiup pisortaata oqaatigaa maluginiarsimagini inuusuttut tamatuminnga soqutiginnittut, aam-
malu ”pissarsiaqarsimasut”.

*”Meeraaqqerisoq maani atuarfimmiittarsimavoq atuartullu 7. – 8. klassiniittut atuartittarsimallugit. Ilisimavara aammattaaq atuin-
lunnermi ajornartorsiutit aanngajaarnartullu allallu taamatut ittut
oqaluuserisarsimagaat. Isumaqarpunga sammilluarsimagaat, ilami
maluginiarpara inuusuttut pissarsisarsimasut. Atuarfissat taakkua
meeqqat ornissallugit soqutigisarsimavaat. Meeraaqqerisoq arlaannik
pissutissaqarluni takutinngitsooraangat ila apersuutigineqarta-
qaaq.” (atuarfiup pisortaa)*

Piginnaangorsaaniarluni pikkorissartitsineq

2002-mi piginnaangorsaaniarluni pikkorissartitsisoqarsimavoq, sulilu ataatsimik piginnaangorsaasoqaqqinnissaa 2003-mi pilersaarutigineqarpoq. Piginnaangorsaaniarluni pikkorissartitsinerup siunertaraa paaqutarinnittartut kommuunimi atorfeqartitaasut suliaminnik ingerlatsinissaminnut piginnaaneqarnerulersinniarneqarnissaat. Pikkorissartitsinissamut isumassarsiaq Peqqinnissamut Pisortaqarfimmi ineriartortinneqarsimavoq, aammalu Ittoqqortoormiini peqqissaasut ningiuannut, isumaginninnermi pisortamut atuarfiullu pisortaanut oqaloqatiginnissutigineqarsimalluni. Pikkorissartitsinerit imarissavii Peqqissaanermi Ilinniarfimmi atuartitsisunit Perorsaanermut Ilinniarfik kiisalu suliniummut ataqatigiissaarisooq Bodil Karlshøj Poulsen suleqatigalugit ilusilersuiffigineqarsimapput. Atuartitsisut akissarsiaat, angalanerat najugaqarnerallu kiisalu peqataasut taarsersimaneqarnerat immikkut suliniummit akilerneqarput.

2002-mi pikkorissartitsisimanerup allaaserinera:

- * 2002-mi pikkorissartitsisimaneq nalunaaquttap akunnerinik atuartitsiviusunik 200-nik sivisussuseqarsimavoq, taakkulu nangittussianut marlunnut avinneqarsimapput, tassa jannuaarimi maajimilu. Pikkorissartinneqartut tassaasimapput napparsimavimmit inuit pingasut, utoqqaat najugaqarfiannit marluk, Amaagajaamit inuit marluk kiisalu atuarfimmit inuit marluk. Pikkorissartitsineq kalaallisut ingerlanneqarsimavoq.
- * Immikkoortua siulleq minihallimi ingerlanneqarsimavoq, imaralugillu: Inuup naartuunermit toqussi tikillugu ineriartortarnera pisariaqartittagaalu, inuuneq ajunngitsoq peqqissorlu aallaavigalugu.
- * Immikkoortuata aappa ingerlanneqarsimavoq illumi attartukkami imaralugillu: Alia-suuteqarneq naalliuuteqarnerlu, attaveqatigiittarneq, paarinerlugaaneq, meeqqanik kinguaassiuutitigut atuinerlunneq, imminortarneq, atuinerlunneq suliffimmilu atugarisat.

2003-mi pikkorissartitsinissamut pilersaarutit:

- * 2003-mi pikkorissartitsinissaq piareersarneqarpoq immikkut sammissallugit sulisut meeqqanik suliaqartut, soorlu meeqqerivimmi, meeqqat ornittagaanni sulisut, kiisalu ulluunerani paaqqinnittartut atuarfimmilu ilinniartitsisut piginnaanngorsarneqarnissaat. Pikkorissartitsinissaq kalaallisut ingerlanneqartussa q Minihallimi ingerlanneqassaaq.
- * Immikkoortua siulleg: Meeqqap pissusissamisut aamma pissusissamisuunngitsumik ineriartornera, inersimasut akisussaaffii, meeqqap sulisullu akornanni ataqatigiinneq, sulisut suleqatigiinnissaat, isumaqatigiinngissutinik aaqqiiniartarnek.
- * Immikkoortuata aappaa: Meeqqanik peqqissunik nammineersinnaassuseqartunillu ineriartortitsiniarluni sulinermi periutsit, perorsaalluni sulinermi ataqatigiittarnerup pingaaruteqassusia, angajoqqaanik suleqateqarneq, meeqqap pinnguarternera.

Qanormita ingerlasimava?

2002-mi pikkorissartitsineq ataatsimut isigalugu pilersaarusiugaanermisut naammasineqarsimavoq. Ininilli ajornartorsiortoqarsimavoq, tassa timersortarfissuaq atuarfiup iluarsanneqarnera pissutigalugu atuartitsivittut toqqorsivittullu atorineqarsimammat, taammattumillu pikkorissartitsineq hallimiinnani illunnguami ingerlanneqartariaqarsimalluni, tassanilu eqimattanut suliffissaqarani aammalu nerinissamut periarfissaqarani. Pikkorissartitsinermi atuartitsisut ilaannik apersuinermi apersorneqartup oqaatigaa pikkorissartitsinerup ingerlluarsimaneranut annertuumik pissutaasimasoq peqqinnissaqarfimmit atuarfimmillu kiisalu kommuunip tungaanit ammalluortoqarsimanera aammalu suleqatiginnikkusuttoqarluarsimanera, taakkumi suliassat assigiinngitsut aaqqinniartarnerannut ikiuulluarterarimapput.

Pikkorissartunit 9-usunit katillugit 7-it pikkorissarneq naallugu peqataallutik naammasinnipput. Soorunami toqqaannartumik nalilerniaruminaappoq pikkorissarnerup oqaluttuarineqartutut sunniussimaneri qanoq innersut, tamannalu minnerunngitsumik peqataasumit napparsimavimmeersumit aammalu peqqissaasut ningiuannit nakorsaanermillu oqaloqatiginninnerit ataani allassimasut ersersippaat. Peqqissaasut ningiuata oqaatigaa misigisimasimagini suleqataasut pikkorissaqataasimasut sulilluarnerulersimasut aamma-

lu nammineerlutik suliniutinik aallartitsigajunnerulersimasut. Nakorsaanerli sunniutaa-simasunik takusaqarsinnaasimanninnerarpoq, aammali isumaqarluni tamanna naatsorsuutigineqarsinnaanngitsaq.

”Sulisuvut pingasut [piginnaanngorsaanerlutik pikkorissaqataasimapput], isumaqarpungalu arlaatigut nutaanik takunnissinnaanerlutik ikiorneqarsimasut. Immaqa arlaannik pissarsisimapput. Kisiannili tamatuminnga ulluinnarni timitalersuiffiginninnerannik takusaqannigilagut. Illuatungaatigulli ulluinnarni sammisorsuunngilakka, tassami peqqissaasoq tassaavoq taakkuninnga samminninnerusartoq. Kisiannili suli takusaqannigilanga ima oqarsinnaanngorlunga: Sumit ilikkarakku? Aammali oqartoqarsinnaavoq tamanna naatsorsuutigineqarsinnaanngitsaq. Piginnaanngorsaalluni pikkorissartitsinerusimavoq, peqataasullu siamaseqaat assigiinngissitaartunillu piginnaasaqareerlutik – aamma assigiinngitsunik inuunerminni misilittagaqartut – qularutiginnigilaralu pissarsitinneqarsimassasut, kisiannili sulisitsisutut toqqartumik suli malussarfiginnigilakka. Tassami malussarfigsimannigilakka.” (nakorsaq)

Pikkorissarsimasoq nammineerlutik isumaqarpoq pikkorissartinneqarneq pitsaalluinnartuusooq, tassami ulluinnarni sulinermini atorsinnaasaminik ilikkagaqarsimavoq.

”Pikkorissartinneqarneq pitsaavippoq, tamattalu pissarsisimaqaagut. Ilikkakkama ilaat atortalereerpakka. Soorlu angajoqqaanik oqaloqatiginnissagaangama. Ataqatigiissinnaanerlutik tunngasut atortarpakka. [...] Isumaqarpunga (pikkorissarnerup naggataa tungaa) kingulleq sivisunerusimasariaqaraluartoq. Naggataa tungaani sammineqarsimapput annaasaqarneq paaqqutarinninnerlu, imminorneq imigassarlu. Sivisunerulaarsimasariaqaraluarpoq. Immaqa sapaatit akunnerinut marlunnut taarsiullugu pingasuusariaqarsimagaluarput.” (Napparsimavimmit pikkorissaqataasoq)

Pikkorissaqataasimasup pikkorissarsimanagerup naggataa tungaani qulequttanut pingaaruteqartunut piffissakinneraasimanagera pikkorissarnerup immikkoortunut aggugaasimanageranut tarraliisutut ippoq, tassami immikkoortuata siulliup imarisimammagit qulequt tanik nalinginnaanerusunik atuartitsineq, taamaaliornikkut anguniarneqarsimalluni pikkorisartup atuartitsisullu imminnut ilisareqatigiinnerunissaat, tassa isumaqartoqarsimammattamanna pisariaqartuusoq immikkoortup aappaani ajornartorsiutit imaannaanngitsut oqaluuserineqartarnissaannut.

”Piffissaq siulleg atorsimavarput oqaloqatigiissutigalugu qanoq misigisimanageraat igineraallu avataaneersunit marlunnik takkuttoqarsimanagera aammalu taakkunanga atuartinneqarnissaq. Aallaqqaammut tatigivallaanngilaatigut. Immikkoortumi siullermi samminerusimasavut tassaasimapput nalinginnaasuunerusunut tunngassuteqartut, inuit amerlanerpaat silarsuaannut tunngassuteqartu. Taakkua ajornarplaanngillat, taamaalillutalu tatigeqatigiinneq pilersissimavarput. Tikkeqqikkatta qulequttallu imaannaanngeqisut sammilissallutigik (immikkoortoq 2-mi) akunnitsinni tatigeqatigiinneq pilersereersimavarput.” (Piginnaanngorsaalluni pikkorissartitsinermi ilitersuisoq).

2002-mi pikkorissartitsineq eqqarsaatigineqarsimavoq assigiinngitsunik sulialinnut pinginnaanngorsaalluni pikkorissartitsinissatut, tassa napparsimavimmi, atuarfimmi kommunillu meeqqanut paaqqinnittarfiutaani sulisunut. Taamaattorli pingaartumik napparsimavik atuarfillu pikkorissartitsinissap piareersarneqarneranut ilaanerusimapput, isumaginninnermulli ingerlatsivik isumaqartutut illuni pikkorissartitsineq tassaasoq ’Komitép pikkorissartitsinera’. Meeqquerivimmit marluinnaat peqataasimapput, tassa taartagallartussanik kommuuni pissarsisinnaasimannngimmat. Taamaattumik 2003-mi pikkorissartitsinissaq eqqarsaatigalugu immikkut pingaartinniarneqarpoq isumaginninnermut ingerlatsiviup siumut oqaloqatigineqarnissaa, taamaalilluni qularnaarneqarniassammat pikkorissartikkusutanit amerlasuunik peqataasoqarnissaa.

Piginnaanngorsaalluni pikkorissartitsinerup Ittoqqortoormiini paaqutarinninnermi suliat pitsaassusiannik sunniinissanut aporfiit pingaarnarpaat ilagilluinnarsimavaat sullisivinni sulisut nikeraannerujussuat. Assersuutigalugu napparsimavimmi sulisunit pingasuusunit pikkorissarnermut peqataasimasunit ataasiinnaq suli atorfimminiippoq, aammalu meeqqerivimmi pisortaq utoqqaallu najugaanni pisortaq marluullutik pikkorissarnermut peqataasimasut atorfeqarunnaareersimallutik.

Angajoqqaarsiat pikkorissartinneqarnerat

Angajoqqaarsiat meeqqanik paaqqutarinninnermut atatillugu suliassanik tapersersuiffiginiarlugit ilitersuiffiginiarlugillu pikkorissartitsinermik marlungorlugu avitamik ineriartortitsisoqarsimavoq. Immikkoortua siulleg 2002-mi ingerlanneqarsimasoq tassaa-simavoq ilaqutariinnut paaqqutarinnittartunut immikkut ittumik pikkorissartitsineq, pikkorissartitsinerlu taanna ingerlanneqarsimalluni psykologimit illoqarfimmut aggersimasumit (tak. qulequttap uuma ataani: Psykolog-imik illoqarfimmut), immikkoortuatali aappaa ingerlanneqassalluni piginnaangorsaalluni pikkorissartitsinissamut 2003-imi pilersaarutigineqartumut ilitersusisunit (tak. qulequttap uuma ataani: Piginnaangorsaalluni pikkorissartitsineq). Suliassat pilersaarusiorneqarsimapput suliniummut ataqatigiissaarisumit Bodil Karlshøj Poulsen-imit klinisk psykolog Ernst Peilmann aamma 2003-mi piginnaangorsaalluni pikkorissartitsinermi ilitersuisut siunersioqatigisareerlugit. Aningaasartuutit immikkut suliniummit matussusiivigineqartut tassaapput angalanernut, najugaqarnermut atuartitsisullu akissarsiassaannut aningaasartuutit.

Pikkorissartitsinerup ingerlasimanera:

- * Psykologi november 2002-mi pinerit tamaasa nalunaaquttap akunnerini marlunni unnunni pingasuni pikkorissartitsisarsimavoq. Imai tassaasimapput: Meeqqap paaqqutarineqartup ilaqutariinnut pulatinniarnissaa, perorsaaneq, meeqqap pissusianik paasinninnissaq. Ilaqutariit paaqqutarinnittartut imminnut attaveqalernissaat.
- * Iilitersuisoq Karen Lyberth maj 2003-mi nalunaaquttap akunnerini marlunni pingasoriartarluni pikkorissartitsisassaaq.

Qanormita ingerlasimava?

2002-mi katillugit meeqqat 15-nit ilaqutariinnut arfinilinnut inissinneqarsimapput. Isu-maginninnermi pisortaq peqatigalugu psykologip ilaqutariit sisamat angelarsimaffiannut pulaarsimavai. Ilaqutariit paaqqutarinnittut oqaatigisimavaat ataatsimit amerlanerusunik pulaarneqarnissartik kissaatiginartingikkitsik, kisiannili pikkorissartinneqarnissartik kissaatigalugu, taamaaliordermi meeqqanut paaqqutarineqartunut tunngassuteqartut nalinginnaasut saqqummiunneqarnissaat kissaatiginartillugu. Unnunni pingasuni pikko-

rissartitsineqartarsimavoq, taakkunanilu aallaavigineqartarsimallutik ulluinnarni sulias-
saasartut, nalinginnaasumik ilaqtariittut katerisimaartarnerit, kiisalu aamma sammine-
qarsimallutik pikkorissartut meeqqanut paarisaminnut nammineerlutillu qitornaminnut
tunngatillugit misilittagaat. Pikkorissarnermut isumaginninermi pisortaq peqataasima-
voq. Psykologip nalunaarusiamini ilaqtariinnut paaqqutarinnittunut pikkorissartitsis i-
maneq allaaserisimavaa imatut oqaasertalerlugu, tassaasoq meeqqat inissitaasimasut
angerlarsimaffinnit inuuniarnikkut tarnikkullu artorsaateqarfiusuneersut atuga risaannik
pitsanngoriaateqarnissamut siumut alloriaat.

Eqimattakkaarluni oqaloqatigiittarnerit

Eqimattakkaarluni oqaloqatigiittarnerit tassaapput atuartut ilaasa ilinniartitsisullu eqimattakkaarluni oqaloqatigiittarnissamik aqutsisinnaanissamut pikkorissarsimasup akornanni akuttunngitsumik naapeqatigiittarnerit. Eqimattakkaarluni oqaloqatigiittarnernut siunertaavoq atuartunik ingerlanerliortunik ikorfartuiniarnissaq, soorlu taakkua oqimaaqisunik misigisaqarsimagaangata imaluunniit paarinerlunneqarsimagaangata. Komitép kaammattuutigisimavaa Meeqqat Atuarfiata iluani meeqqanut eqimattakkaarluni oqaloqatigiittarfinnik pilersitsoqarnissaa, immikkullu suliniummit aningaasanit angalanernut, najugaqarnermut ilitsersuisullu aningaasarsiaannut aningaasartuutit matussutissiiigineqarsimapput. Ilitsersuisut ilinniartitsisunik kala allisut oqaasilinnik eqimattakkaartitsisarnissamut piginnaangorsakkanik pikkorissartitsisimapput. Periuseq Nuummit tigu-saavoq, tassani atuarfiit ilitsersuiffigineqarsimammata PPR Greve-llu Kommuunia peqatigalugit, taamaalillutillu tamatumuunakkut misilittagaqalersimallutik.

Suliat:

- * November 2002-mi ilinniartitsisunit tallimanit peqataaffigineqartumik pikkorissartitsineqarsimavoq. Pikkorissartitsinermi ilitsersuisoq tassaasimavoq ilinniartitsisoq Nuummeersoq misilittagaqarluartoq.
- * Malitsigitillugu atuartut 10. aamma 11. klassimeersut akornannit oqaloqatigiittar-toqatigiinnik pilersitsineqarsimavoq.

Qanormita ingerlasimava?

Pikkorissartitsineq ingerlanneqarsimavoq piffissami 14. – 20. november 2002. Isumaqarnarpoq pikkorissartitsinissamut ilitsersuisut, atuarfiup pisortaata ilinniartitsisullu kalaallisut oqaasillit pikkorissartitsinermut peqataatikkusutat akornanni attaveqarniarnerit ajornartorsiutitaqarsimasut. Ilitsersuisup apersorneqarnermini oqaatigaa pingaartissimagini pikkorissartitsisoqannginnerani ilinniartitsisut tamakkerlutik paasissutissiiffigineqarnissaat. Tamanna pisimangilaq, taarsiulluguli ilinniartitsisut peqataasussat ator-

tussanik nassiunneqarsimasunik tunineqaannarsimapput. Taamatuttaaq ilitersuisup kissaatigisimagaluarpaa atuartitsisut kalaallisut oqaasillit tamarmik peqataanissaat, kisiannili pikkorissartitsineq atuarnrup nalaani pisussanngortitaasimammat tamanna ajornarsimavoq.

Ilinniartitsisut pikkorissartitsinermut peqataasimasut nalilersimavaat meeqqat 34-it 5. – 11. klassini atuartut oqaloqatigiittarnernut ilaatinneqarsimanissartik iluaqutigisimassagaluaaraat. Suli paatsooqqittoqarsimagunarnera pissutigalugu eqimmattakkaanik pilersitsiortortoqarsimanngilaq. Aatsaat februar 2003-mi atuarfik aalajangersimavoq aningaasani nassaarniarniarluni, tassalu imaappoq aprilip qaammataata naanerani eqimattanik marlunnik aallarnisaanissamut ilinniartitsisunik piffissaliiniarluni. Eqimattanik aallarnisaarneq ilinniartitsisut atuarfiullu pisortaasa ajunngitsutut isigisimavaat, taamaattorli aalajangiunneqarsimavoq oqaloqatigiittarfiit pillugit suliat ingerlaqqinnissaannut aningaasatigut siumut missingersuusiornissamut aningaasassarsiniarnissamullu upernaq manna eqimattat misilittagaritiligaat utaqqeqaarallarneqassasut.

Illoqarfiup radioa

Illoqarfiup radioa, Ittoqqortoormiit Nipaat, pillugu siunertaasoq tassaavoq kommuunimi kulturikkut ataatsimooqatigiinnerup siuarsaaviginiarneqarnissaa, isumaasorlu tassaasimavoq Ittoqqortoormiit Nipaat paasisitsiniaasuullunilu oqallinnermik pilersitsiniartuunissaa, peqatigitillugulu aamma nipilersukkanik aliikkusersuinermillu ingerlataqassalluni. Eqqarsaatigineqartoq pingaartumik tassaasimavoq Ittoqqortoormiit Nipaat tassaasasoq inuusuttut nipaata. Toqqartumik anguniarneqarsimasoq tassaasimavoq september 2001-imit aallakaatitsisalermissaq, illoqarfimmi inoqutigiit amerlanersaat ilaasortanngortinniarneqarnissaat aammalu radio peqatigiiffinnit tamanit atorluarneqalissasoq.

Immikkut suliniummit aningaasanit teknikkikkut atortussat matussutissiivigineqarsimapput kiisalu nammineq piumassutsiminnik soqutiginnittut ilinniartinneqarnerat aningaasaliivigineqarsimalluni, isumaasimasorlu tassaasimavoq radio aningaasatigut nammineq nammassasoq aammalu nammineq piumassutsiminnik sulisunit ingerlanneqassasoq.

Atortussanut aningaasartuutit immikkut suliniutip matussutissiivigisimavai, pisialli tassaasimallutik atortut atornikut. Nuutaarniarfiup Ulo-p CD-it kalaallisoortut amerlasuut tapiissutigisimavai. Nammineq piumassutsiminnik suleqataarusuttut pikkorissartinneqarnerannut aningaasartuutit angalanermut immikkoortitanit aningaasaliivigineqarlutillu Tipsernermut Lottornermullu aningaasanit qinnuteqarnikkut aningaasaliivigineqarsimapput.

Suliat:

- * Radio 2001-mi aasaanerani siulersuisulerneqarluni peqatigiiffittut pilersinneqarsimavoq, teknikkimullu atortussat piniarneqarsimapput taakkulu Minihallip inaasa ilaannut ikkussuunneqarsimallutik.
- * Siunertassat siulersuisuugallartunit ilusilersuiffigineqarsimapput aammalu radio pillugu tamanut ammasumik ataatsimiititsineqarsimavoq.

- * Nammineq piumassutsiminnik tusagassiornermut pikkorissartitsinermit tusagassior-tumit ingerlanneqartumut atatillugu september 2001-imi pilersitsiffiusumik ataatsimeersuartitsineqarsimavoq.
- * 2002-mi marloriartarluni radio nuuttarsimavoq.
- * 2002-mi nammineq piumassutsiminnik suleqataasut marluk sapaatip akunnerani ataatsimi Nuummiut Tusaataat-niissimapput aammalu inuusuttut sisamat Kujaataata Radioa-ni annikitsumik pikkorissartitaasimallutik.

Qanormita ingerlasimava?

September 2001-imi pikkorissarnermi ulluni 14-nini aallakaatitassiassat suliarineqarsimapput. Tamatuma kingornagut taamaallaat ataasiakkaanik naatsunik ilanngutassiisoqartarsimavoq, soorlu imigassamut katsorsaasut imigassaq pillugu katsorsaaneq pillugu innuttaasunut paasissutissiissuteqarlutik radio atorsimavaat, kiisalu siunnersuinermik neqerooruteqarnerminnut aamma radio atorsimallugu. Radio-li nipilersornerinnangajammik ingerlataqartarsimavoq. 2001/2002-p ukiuata ingerlanerani Minihallimit aallakaatitsisarnissaq ajornarneruleriartorsimavoq¹¹. Timersortarfeeqqami atuisartut inuusuttut naammagiunnaarsimavaat sunngiffiminni ininik atortakkaminnik radiop atuinera, aammalu radiomi nammineq piumassutsiminnik suleqataasut naammagittaalliutigisimallugu sulinerminni hallimi eqqissillutik sulisinnaasannginnertik.

Iloqarfiup radioata Minihallimit 2002-mi upernaakkut anineraniit aallakaatitsisoqarsimannngilaq. Radio atuarfiup inaataanut ataatsimut oktober 2002-mi nutsersimavoq. Ini atuarfiup atuakkanik atornia rtarfiata internetcaféllu saninnguaniippoq, tamannalu radiomut iluaqutaaniartussaassagaluarluni, tassa nammineq piumassutsiminnik ikiuukkusuttunik kajungernerulersitsisussatut isumaqarfigineqarluni, tassami hallimiinneq radiomik suliaqartunut kiserliornarnerusimammat. Taamaattorli atuarfimmit sulii aallakaatitsisoqartalersimannngilaq, ilaatigut pissutigalugu atortut ajoquteqarnerat pissutigalugu ajornartorsiuteqarnek, aammalu antennemik amigaateqarnek.

¹¹ Pissarsivik: Ittoqortoormiit Komitea – 2001-mi aamma 2002-mi, august 2002-mi immikkut suliniutit pillugit Nassuiaasiaq

Illoqarfiup radioanut ajornartorsiutaanerpaasut ilagaat nammineq piumassutsiminnik suleqataasut pigiinnarniarnissaasa ajornakusuussusia. Inuusuttunit pikkorissarnermut peqataasimasunit pingaartumik marluk 2001-imi aallakaatitsisarnerni ingerlatsisuusimapput, inuusuttulli taakkua marluk tamatuma kingornagut illoqarfimmit aallarsimapput. Innuttaasunik ataatsimiititsinermi inuusuttunit kissaatigineqartut ilagisimasaat tassaavoq Illoqarfiup iluani radioqalernissaq, aammalu inuusuttut amerlanerusut peqataakerusussimagaluarlutik. Taamaakkaluartorli suliniut aporfeqartuaannarsimavoq. Maanna komitép upperiunnaarpaa illoqarfiup radioata nammineq piumassutsiminnik suleqataarusuttunit ingerlanneqarsinnaanera taamaattumillu august 2002-mi nassuiaasiami kaammattuutigisimallugu sunngiffimmi atuartitsinerup ataani illoqarfiup radioani aalajangersimasumik suleqataasussamik ataatsimik akissarsiaqartitsilernissamut sapaatip akunneranut nalunaaquttap akunnerinik amerlanngikkaluartunik periarfissiineqassasoq.

Angalasarnissanut atugassiissutit

Angalasarnissamut atugassiissutit tassaapput aningaasat Ittoqqortoormiini peqatigiiffinit suleqatigiissitanillu angalanernut aningaasartuutit matussusiivigineqartarnissaannut qinnuteqarfigineqarsinnaasut, taamaalillutik silarsuarmi allani suliniutinut peqataanissamut periarfissiivigineqarsinnaaqqullugit. Timersornerup iluani pisartunut aammattaaq kulturimut tunngassuteqartuusunut angalasarnissat salliutinneqarput.

Angalanissamut aningaasaliussat Komitémut qinnutigineqartussaapput. Qinnuteqaateqarnissamut piumasaqaataavoq suliniutilinnik Ittoqqortoormiinnersunik akuusoqartarnissaa, aammalu suliniutip pisariaqartinneqarneranut naammassiniarneqarnissaanullu nalilersuisussanik suleqatigiissitaliortoqarsimanissaa. Angalasarnissamut aningaasaliissutit sapinngisamik amerlanerpaanut nuannaarutissiisarnissaat eqqarsaatigalugu kajumissaarutigineqarpoq angalaniartut aammattaaq aningaasaliivigineqarnissamik allanit aamma qinnuteqaateqartarnissaat. Arctic Winter Games- imut peqataasoqarnissaanut suliniartussamik pilersitsineqarsimavoq, illoqarfimmilu radiop siulersuisui suleqatigiissitatut isigineqarsimallutik. November 2002- mi suleqatigiissitamik timersornerup siuarsaavigineqarnissaanik suliaqartussamik pilersitsineqarsimavoq, aammalu putumasartuunngitsut akornanni suleqatigiissitamik aammattaaq pilersitsineqarsimalluni. Kiisalu Kulturikkut taartigeeqatigiittarnissamut suliniummut atatillugu kulturi pillugu suleqatigiissitassamik aallarnisaasoqarnissaa pilersaarusioneqarsimavoq.

Suliniutit tapiiffigineqarsimasut:

- * Apummi arpannermut arnat inuusuttut pingasut Arctic Winter Games- imi peqataanerat.
- * Illoqarfiup radioani nammineq piumassutsiminnik suleqataasut tusagassiormik pikkorissartinneqarnerat.
- * Illoqarfiup iluani AA-lerisoqatigiit nakussassaavigineqarnissaat siunnerfigalugu Nuummi Qaqiffimmi inunnik marlunnik Eqimattanik Aqutsinermut pikkorissartitsineq.

- * Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiiffiit Kattuffiata Nuummi inuusuttunik sungiusar-titsilluni pikkorissaanerani inunnik marlunnik peqataatitsineq.
- * Inuusuttut 13-15-nik ukiullit qulit angalaqatigiinnullu siulersortit marluk illoqar-fimmi ikinngutigisami Aalborgimi Inuusuttut katerisimaarnerannut peqataanerat.
- * Nerrivimmi arsaararluni Kalaallit Nunaanni pissartanngorniunnissamut angalaner-mut aningaasartuutitut tapiissuteqarneq.
- * Pilersaarutigineqarpoq Kulturikkut taartigeeqatigiittarnissaq pillugu suliniutip anga-lanermut immikkoortitanit aningaasanik aammattaaq qinnuteqaateqarnissaa.

Qanormita ingerlasimava?

Illoqarfiup radioanit AA-lerisoqatigiinnillu misilittakkat allami allaaserineqarput.

Angalanermut aningaasaliissutit inuusuttut pingasut Arctic Winter Games-imut peqa-taanissaat tapiiffigisimavaa. Inuusuttut nammineerlutik aningaasanik katersiniaqataasi-mapput aallannginnerminni katersortarfimmi bingortitsisimanermikkut. Soorlu ataani peqataasut arlaannit oqaluttuarineqartoq misigisaq annertusimaqaaq, naak sungiusarneq ilungersunarsimagaluaqisoq.

”2002-mi Nuummi Arctic Winter Games-imut peqataavunga. Uannut pissanganaqaaq. AWG-mut peqataasorpasuaqarpoq, uangalu Snow-shoeing-imut, tassaasumut aputikkut arpanermut, peqataavunga. Maanngaaniit pingasuuvugut ilalu misigisaq angeqaaq – qaqugumul-luunniit puigussagunanngilara. Nuannisaqaagut, aammalu ilunger-sunaqaaq, suut tamarmik. [...] Jannuaarimi sungiusarluta aallartis-simavugut, aamma appattarpugut – juullip nalaani piffissaqarsimann-gilagut – jannuaarimilu allartissimavugut. Ullaakkut artornalaartar-poq, nalunaaqutaq 7 Hallimukartaratta, ilaanneeriarlunga nanoqar-nissaa annilaanngagisarsimavara, amerlalaartut maaniimmata [...] Ikinngutima illaatigilaartarpaannga – ullaarorneq. Sungiusarnissarli pisariaqartissimavarput [...] Peqataasimagama nuannarutigaara, peqqinnartuuvoq.” (AWG-mi peqataasimasoq inuusuttoq).

Unammiaarnerit kingornagut Arctic Winter Games- imut suleqatigiissitaq atorunnaarsimavoq. Oqaatigineqarpoq Apummi appattartut klubbissaannik Ittoqqortoormiini aallarnisaasoqartoq.

Timersornerup siuarsarneqarnissaanut suleqatigiissitap badminton-imik sungiusaasup ataatsip timersortartullu inuusuttup ataatsip sapaatip akunnerani ataatsimi Nuummukartinneqarnissaat piumanerusimavaat, taakkulu Nuummi inuusuttunut sungiusaalluni pikkorissartitsinermut peqataasimapput kiisalu Kalaallit Nunaanni Timersoqatigiiffiit Kattuffiannik oqaloqatiginnittarnernik aallarniisimallutik. Suleqatigiissitap aalajangersimavaa Ittoqqortoormiini badminton-ertarnerup siursaavigineqarnissaa sulissutigeqqinniarlugu. Angalanermi Islandimiut klubbiannut attaveqarneq suleqateqarnerlu pilersinneqarsimapput. Suleqatigiissitap timersoqatigiiffiup Ukaliatsiaq 93-ip ataani inissisimasup suliani 2003-imi ingerlateqqinniarpai.

Ittoqqortoormiini suleqatigiissitat peqatigiiffiillu arlallit nammineq piumassutsiminnik ikiuuttussarsiortarneq ajornakusoortutut isumaqarfigaat. Immaqa pissutaasinnaavoq nammineq piumassutsiminnik ikiuuttartunut piumasaqaatit amerlavallaartarnerat. Sammisanut takkuttarlutillu peqataasarnissaasa saniatigut aamma naatsorsuutigineqartarpoq peqataasunik nakussassaasarnissaat, soorlu inuusuttut timersornermik ingerlataqartut sungiusarnerminnik paarsinissaannik isumaginninniartarnissaat, aammalu suliniutinut aningaasanik atugassanik katersiniartarnernut peqataasarnissaat. Immaqa nammineq piumassutsiminnik ikiuuttartunik amigaateqarnermut aamma pisuusimasinnaavoq sulinermi aningaasarsisoqartarneranik inuit sungiusimanninnerat, imaluunniit illoqarfiup inuttut nukissaatigisai nammineq piumassutsiminnik ikiuuttutut, ilaqutariittut paaqqutarinnittartut allatulluunniit atorneqareernerujussuat. Nammineq piumassutsiminnik ikiuukkusuttut nassaariuminarnerusorineqartarput suliniutissat erseqqissuullutillu sivi-kitsumik suliassaasaraangata aammalu aningaasartaqalaarnerat neriuutigineqarsinnaangaangat; suliani ingerlaavartuni inuit soqutiginnilersinniarnissaat ajornakusoornersarpoq, tassa arlaatigut 'nerliussassaqaqanngikkaangat' soorlu angalanernik assigisaannilluunniit.

Angalanissanut aningaasaliuttakkat ukiumi tulliuttumi nangeqqinneqassapput, tassami ukiumut tulliuttumut Aningaasanut Inatsimmi 200.000 kr.-nit immikkoortinneqarsimapput. Aningaasat siunnissami agguanneqartassapput Komitép Tunumi ilaasortaanit.

Nuussinnaanermut aningaasaliissutit

Nuussinnaanermut aningaasaliissutaasartut pilersinneqarsimapput Naalackersuisunit kissaatigineqarsimammat Ittoqqortoormiormiut suliffissaqarniarnikkut periarfissat imaluunniit ilinniarnikkut periarfissat eqqarsaatigalugit kommuunimut allamut nuukkusuttut ikiorsiivigineqartarnissaat. Qinnuteqartup kommuunimi orninniakkamini inissaqarnini suliffissaqarninilu takussutissiivigisinnaappagit aammalu kommuuni orniniagaa akuersaarluni nalunaaruteqarsimappat pineqartoq aningaasaliissutaasartunit billetsimi immaqalu pigisami nuunneqarnissaasa akilerneqarnissaannut aningaasatigut ikiorneqarsinnaavoq.

Suliat:

- * Nuussinnaanermut aningaasaliissutit inuit ilaqutariit marluk 2002-mi aningaasanik pilsarsisinneqarsimapput.

Qanormita ingerlasimava?

Nuussinnaanermut aningaasaliissutit 2003-mi atorunnaarsinneqarsimapput, aningaasallu angalanermut aningaasaliissutinut nuunneqarlutik. Ittoqqortoormiini innuttaasut ilaasa nuussinnaanermut aningaasaliissutit pitsaanngitsutut isumaqarfigisimavaat, aammalu illoqarfiup inuisarniarneqarneratut paasisimallugit. Angalanissamulli aningaasaliissutit ajunngitsumik tiguneqarsimapput mattusimaneq illuatungilerniarlugu sakkussatut isigineqarlutik.

Suliniutissatut isumassarsiat

Kulturimut tunngasunik immersuiffigeqatigiinnissamik suliniut

Kulturimut tunngasunik immersuiffigeqatigiinnissamik suliniut 2001-imi aamma 2002-mi immikkut ittunik suliniutinut Komitép Nassuiaasiaanut ilanngunneqarsimavoq, kisiannili aningaasalersuisussanik amigaateqarneq pissutigalugu suliniut suli piviusunn-gortinneqarsimanani. Suliniutip siunertaraa kulturimut tunngasunik suliniutinik Ittoq-qortoormiini aallartitsisoqarnissaa. Suliniummi pineqartoq tassaavoq innuttaasut ilaasa assigiinngitsut imminnut immersuiffigeqatigiissinnaanerit, soorlu nipilersornikkut imaluunniit inuunertik pillugu oqaluttuussisarnertigut, taamaalillunilu immi- nut paaseqatigiinneq ataatsimoortumillu kultureqarneq paasissaanerulersinneqaqqullugu.

Suliniut pilersaarusionerqarsimavoq professor Peter Elsass-imit København-ip Univer- sitet-ianeersumit suleqatigalugit Kai Bredholdt Odin Teatret-meersoq kiisalu suliniuti- nut ataqatigiissaarisooq Bodil Karlshøj Poulsen. Suliniutip aningaasalersuiffigineqarnis- saanut aningaasaateqarfiit assigiinngitsut 60.000 kr.-ninik qinnuteqarfigineqarsimapput, massakkumut angusaqarfiunngitsumik. Immikkut suliniummit 25.000 kr.-nit immik- koortinneqarsimapput.

Ilisimatusarneq

Komitép iliuusissanut ungasinnerusoq isigalugu pilersaarutaani kiisalu 2001-imi aamma 2002-mi immikkut suliniutinut Nassuiaasiaani suliniut ilisimatusarnermik qulequtsigaq ilanngunneqarsimavoq, taassuma ataani siunnersuutigineqarsimalluni suliniutigalugit aallartinneqarsimasut ingerlaavartumik malinnaavigineqarnissaat itisilerissutaasumik qaqilerineq, piartuaarnerisa nakkutigineqarnerat apersuisarnerillu aqutigalugit. Suliniut pilersaarutigineqartutut ingerlanneqarsimangilaq.

Nalunaarusiap matuma suliarineqarnissaa aatsaat oktober 2002-mi Statens Institut for Folkesundhed- imut isumaqatigiissutigineqarsimavoq. Taamaattumik suliniutitut aallar-

tinneqarsimasut ingerlaavartumik malinnaavigineqarnissaat periarfissaqarfigineqarsi-
mannilaq, aammalu pilersaarutigineqarsimagaluartutut tulleriissaakkamik ilisimatusar-
nikkut apersuisarnissat ingerlanneqarsimanatik. Taamaalillutik suliat ingerlasimanerisa
allaaserinissaannut aammalu sunniussimasinnaanerisa nalilersorniarnissaannut Nalunaa-
rusiap periarfissai killeqarput.

Anguniakkanik piviusunngortitsineq

Kissaatigineqartut anguneqarsimappat?

Ittoqqortoormiini meeqqanut inuusuttunullu immikkut ittumik suliniut aallarniutigalugu Ittoqqortoormiit Komitéannik pilersitsisimavoq aammalu februar 2001-imi innuttaasunik siullermeerluni ataatsimiititsisimalluni.

Naalackersuisut 2001-imut aningaasaliissutaasa amerlanersaat atorneqarsimapput imigassamut katsorsaanissamik neqeroorummik pilersitsinermut, matuma ataani tammaarsimaartarfitoqqap iluarsaanneqarneranut (katillugit 2 mio. kr.-nit missaat)¹². Aningaasat ilamerngi isumaginninnermi sulisumik inissiinermut atorneqarsimapput. 2002-mi aningaasat (620.000)-it imigassamut katsorsaanermut atorneqarsimapput, piginnaangorsaalluni pikkorissartitsinermut (440.000)-it, meeraaqqerisutut suliniutip ingerlateqqinneqarnissaanut (390.000)-it, angalanernut nuussinnaanermullu immikkoortinneqarlutik (390.000)-it, isumaginninnermi ingerlatsiviup nukittorsarneqarnissaanut (190.000)-it, oqaloqatigiittartoqatigiinni pikkorissartitsinermut (60.000)-it aammalu uppersaatissat aallarnisarneqarnerinut (43.000)-it. 2003-mi aningaasat ikinnerusut (55.000)-it imigassamut katsorsaanermut illuartinneqarsimapput, illuatungaatigulli atuinertunermut pinaveersaartitsinermullu siunnersortimik atorfinitsitsinermut aningaasat illuartinneqarsimallutik (244.000)-it. Matuma allanneqarnissaa tikillugu tassunga kommuuni soqutiginninnermik takutitsisimangimmat imaassinnaavoq aningaasat taakkua allamut atugassanngortinneqartariaqassasut. 2003-mut aningaasaliussat allat 2002-misulli agguataarneqartussaassapput, taamaattorli naatsorsuutigineqarpoq meeraaqqerisumut atuinernerunissaa, tassami neriutiginarmat atorfiup 2003 naallugu inuttaqartinneqarnissaa.

Eqikkaassutigineqartariaqarpoq komitép siunnersuutaanut aningaasaliissutit annertuumik malinnaaviginnissimasut, tassa akissarsiat angalasarnernullu aningaasartuutaasartut eqqarsaatigalugit. Akerlianilli ungasinnerusoq isigalugu sanaartugassat Komitép taper-

¹² Immikkut suliniummut aningaasaliissutinut atuinermullu naatsorsuusiami tunngaviupput komitép iliussissatut pilersaarusaani nassuiaasiaanilu aningaasatigut siumut missingersuutit, imaangitsoq atuinivimmut naatsorsuutit. Taamaattumik naatsorsuusiq mianersortumik atuarneqartariaqassaaq.

serneqartussatut siunnersuuteqarfignissimasai aningaasaliivigineqarsimangillat. Taamaalillutillu Namminersornerullutik Oqartussat inissialiassanut, illumik sullissiviliornissamut, skolehjemmeliornissamut imaluunniit nutaamik meeqqeriviliornissamut immikkut aningaasaliissuteqarsimangillat, aammalu aqquuserngit iluarsaanneqarnissaannut aningaasaliisoqarani.

Februar 2001-imi innuttaasut ataatsimiitinneqarnerminni kissaatigisimavaat meeqqat atugaasa pitsanngorsaavigineqarnissaat. Piginnaanngorsaalluni pikkorissaanerup aammalu isumaginninnermi ingerlatsivimmik nukittorsaanerup siunertarisimavaat meeqqanut paaqqutarinninnerup piginnaaneqarnerusumik ingerlanneqalernissaa, aammalu meeqqat meeqqerivinni angajoqqaarsianilu ulluinnarni inuunerisa ajunnginnerulersineqarnissaa. Suliniutit meeqqanut mikinerpaanut sammitinneqartut eqqarsaatigalugit innuttaasut kissaatigisaasa suliallu komitép pilersaarutaani ersersinneqartut akornanni ajunngitsumik naapertuunneqarpoq.

Atuartut annerit oqaloqatigiittarfinnik pilersitsiviginissaat misilinneqarsimavoq, aammalu inuusuttut iliuuseqarnerusunnagortinniarlugit aammalu mattusimassusiat ikiorsiviginiarlugu illoqarfiup radioanik pilersitsineqarsimavoq angalasarnissamullu aningaasanik immikkoortitsineqartarsimalluni. Atuaerernerup kingornagut aqqissuussaasumik atuartut ornittagaqalernissaannik kiisalu ilinniagassat pillugit ikiorserneqartarnissamik angajoqqaat kissaatigisaat komitép iliuuserisassatut pilersaarussiaanit malersorneqaqqisimangillat, aammalu inuusuttut ungdomsklubbeqalernissamik kissaatigisaat pillugit toqqartunik siunnersuusiortoqarsimangilaq.

Meeraaqqeriveqalernissaanik kiisalu meeqqeriviup pitsaanagerusunik timitamigut avatangiiseqalernissaanik innuttaasut kissaatigisaat akuleriimmik ukiullit akuleriissillugit paaqqinniffiliornissaq pillugu komitép siunnersuutaani isiginiarneqarsimavoq, kiisalu aamma skolehjemmeqalernissamik innuttaasut kissaatigisaat komitémit malersoqqinneqarsimavoq. Taamatullu aamma illumik sulliviliornissaq aqquusernillu iluarsaanneqarnissaat pillugit kissaatitut siunnersuutigineqartut komitép iliuusissatut pilersaarussiaanut ilanngunneqarsimapput. Oqaatigineqartutulli sanaartugassatut suliassat taakkua ani-

ngaasanik illuartitsivigineqarsimangillat. Innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni qassiit tungaannit oqaatigineqarsimavoq kissaatiginartoq billitsit akikinnerulersinneqarnissaat. Tassunga uiggiutitut isigisariaqarpoq komitép kaammattuutigisimammagu nutaamik mittarfiliornissamut periarfissat misissuiffigilluarneqarnissaat.

Immikkut suliniutip aallartinneqannginneranili Imigassaq ikiaroorartullu pillugit siunnersuisoqatigiit kaammattuutigereersimavaat imigassamut katsorsarneqarnissamik neqeroruteqartoqalernissaa, piffissamilu pineqartumi meeraaqqerineramik suliniut aallartinneqareersimavoq. Tassalu suliniutit taakkua marluk aningaasaliissutit affaasa missaanik naleqartut innuttaasut ataatsimiitinneqarnerannit pinngortuunngillat.

Innuttaasut kissaatigisaat Komitép suliniutissatut pilersaarutaanut assersuukkaanni aammalu piviusunngortinneqavissimasut qiviarlugit, taava qulaani allassimasunit takuneqarsinnaavoq suliniuterpaagaluit arlallit meeqqat inuusuttullu atugaannik pitsanngualatsitsinissamik innuttaasut ataatsimiinneranni kissaatigineqartunik toqqaannartumik malinninnerusimasut. Innuttaasut ataatsimiitinneqarnerisa uiggiutaattut Komitép aammattaaq siunnersuutigisimavaa arlalinnik sanaartortoqarnissaa, kisiannili taakkua aningaasaliivigineqarsimangillat. Kiisalu innuttaasut ataatsimiitinneqarnerannit pinngortuunngikkaluartunik aammattaaq ingerlatsisoqarsimavoq tassaasunik imigassamut katsorsaaneq kiisalu meeraaqqerineq pillugu pilersaarussiaq. Eqikkaalluni taamaalilluni oqaatigineqarsinnaavoq komitép pilersaarussiai taamaallaat innuttaasut kissaatigisaannut ilaannakortumik uiggiutaasut, aammalu komitép pilersaarutitut saqqummiussaasa ilaannaat taamaallaat aningaasaliivigineqarsimasut.

Suliarerusunneqartut anguneqarsimappat?

Immikkut ittumik suliniutip pingaarnerusutut siunnerfia komitép sulinermini najoqqutarisimasaa tassaavoq 'ilaqutariit peqqinnartumik ajunngitsumillu inuunerup naleqassu-
limmik ajunnginnerusumik inuuneqalernissaat inuunermillu ajunnginnerusumik ingerlatsiinnalernissaat'. Naak nalunaarusiami matumani nalilersorneqartussaannikkaluar-

toq suliniutit Ittoqqortoormiini ilaqutariinnik ajunnginnerusumik inuuneqartitsilersimansut, taamaakkaluartoq marlunnik eqikkagassaqarpoq.

Siullermik qularutissaanngilaq suliniutit immikkut ittumik suliniutip ataani ingerlanneqarsimasut pingaarnerusumik siunnerfiit piviusunnngortinneqarsimaneranut sunniuteqataaangitsoorsimanaviannngitsut. Tassalu imaappoq suliniutissatut piareerneqarsimasut ilaat qulequttatigut suliffigerusutatigullu siunnerfimmud assigiimmik siunniussaqaarsimasut. Taamaappoq angajoqqaat mikinerusunik meerallit imigassamut katsorsarneqarnissaat salliutinneqarsimammat eqqarsaatigalugu, piginnaangorsaalluni pikkorissaasoqarsimammat aammalu isumaginninnermi ingerlatsivik nukittorsaavigineqarsimammat aammalu oqaloqatigiittartoqatigiinnik pilersitsineqarsimammat, illoqarfiup iluani radiomik pilersitsineqarnissaa suliniutigineqarsimammat aammalu angalasarnissanut aningaasaliisoqarsimammat. Suliniutinik siunnerfilinnik pilersaarusiorsimaneq suliniutip ajunngitsumik sunniunnissaanut tunngavissaasimavoq, kisiannili peqatigitillugu pisariaqartinneqarsimavoq suliniutit pilersaarutigineqartutut naammassiniarneqarnissaat, aammalu inuiaqatigiinni pisoqannginnissaa suliniummut ajoqusiinnaasunik. Ittoqqortoormiini suliniummut nukillaarsaataasinnasutut oqaatigineqarsinnaapput sulisut nikerarnerujussuat aammalu annertuumik illoqarfimmit nuuttarneq, taakkumi pikkorisartitsinerit ingerlanneqarsimasut ajunngitsumik sunniunnissaagaluat ajoqusiivigisimavaat. Peqatigitillugulu soorunami aamma takorloorneqarsinnaavoq suliniuterpaagalogassasoq immikkut ittumik suliniummut ilanngunneqarsimasunik, kisianni imarisatigut suliffigerusutatigullu ilaqutariit ajunnginnerusumik inuuneqalernissaannut ilapittuutaasinnasunik. Assersuutigalugu suliniutit tassaasinnasut ilaqutariinnut tamarmiusunut sammitinneqartut, soorlu asiarnerit, sunngiffimmi sammisassat, ilaqutariinnut højskoli allaluunniit. Taamatuttaaq inuusuttunut timersortanngitsunut imaluunniit illoqarfiup radioanik soqutiginninngitsunut ungdomsklubbimik kissaateqarneq malitsigitinneqarsinnaagaluarpoq, aammalu sunngiffimmi atuartitsisoqartarsinnaagaluarluni soorlu nerisassiornermut, sananermut, motoorilerinermut allanilluunniit. Uani pingaarnerunngilaq oqaatigissallugu suliniutit ingerlanneqarsimasut eqqornerpaajus imanersut imaluunniit periarfissatuaasimansut, kisiannili tikkuavigissallugu suliassatut pilersaarusiorneqarsimasut siunnerfiit anguneqarnissaannut ilapittuutaaqataalluarsimasut.

Illuatungaatigulli oqaatigisariaqarpoq suliarineqarsimasut taamaallaat suliniummut naatsorsuutigisat ilaannanguinik piviusunngortitsisimasut, tassami innuttaasut komitélu neriussimagaluarmata suliniutit annertunerungaassasut aammalu sanaartugassanik akuutitsinerussasut. Apersuinerit nalunaarusiamut uunga atatillugit suliarineqarsimasut takutippaat Ittoqqortoormiini innuttaasut paasiuminaatsikulukkaat immikkut ittumik suliniutip komitéllu sorpiaat suliassarineraat. Atituumik annertuumillu suliniuteqartoqarnissaa amerlasuunit naatsorsuutigineqarsimavoq, suliniutillu aamma annertuumik ilapittuutaanissaat naatsorsuutigineqarsimagalarpoq, soorlu ineqarnermut ajornartorsiutit aaqqiiviginiarneqarnissaannut, kiisalu inuussutissarsiornikkut periarfissat pitsanngorsaavigineqarnissaannut. Taamatut naatsorsuutiginnissimagaluartut massakut pakatsisimapput, isornartorsiorpaallu suliniummi imigassamut atornerluineq qitiutinneqarsimavallaarnerarlugu. Suliniutit allat suliniarnermi ingerlanneqarsimasut taamaalillutik imigassamut katsorsartinnermut naleqqiullutik malunnaanginnerujussuusimagunarput, aammalu suliniutit ingerlasimanerannik innuttaasunut paasissutissiisarneq pitsaanerusimagalarpat immaqa isornartorsiutit ilaat annikinnerusimasinnaagaluarput. Peqatigitillugulu qularutigineqartariaqanngilaq suliassat ilaat allanit komitép salliutittarsimagai, aammalu suliassat ilaat allanit piginnaaneqarfiginerusimallugit. Ilaatigut komité isornartorsiorneqarsimavoq ungasinnerusoq isigalugu inuussutissarsiutit ineriartortinniarne qarnissaannut ilaaniavinnissamut pisinnaalluarsimanngitsutut. Kiisalu pisariaqarsimavoq immikkut ittumik suliniutip politikikkut soqutigineqarnerata isiginiartuarnissaa. Ittoqqortoormiini suliniut aallarnerneqarsimavoq Naalakkersuisut kissaateqarnerisigut, aammalu Naalakkersuisut tassaasimallutik Aningaasanut Inatsit aqutigalugu aningaasaliisarsimasut. Komitép isummiussassiai Naalakkersuisut aningaasaliissutaannit malinneqarajuttarsimapput, komitéllu isummiussassiai aallaaveqarajuttarsimallutik kissaatigisanit innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni saqqummiunneqarsimasunit. Kisiannili Naalakkersuisut tassaapput suliniutip imaanut aalajangiivissusaasut, imaangitsoq komité imaluunniit innuttaasut.

Nalunaarusiakku matumuunakkut toqqartumik nalilivigiuminaappoq immikkut ittumik suliniut Ittoqqortoormiini ilaqutariit inuunerannut ajunnginnerusumik inuuneqartitsiler-simanersoq. Taamaattorli toqutsinerit, imminornerit, persuttaanerit, eqqissiviilliornerit,

kamaannerit, putumanerit tigusalu amerlassusii pillugit politiit naatsorsuusiat ilaatigut ajornartorsiutit amerlassusiannik tarranitsitsipput. Kisitsisit nalorninaatsuviunngikka-luarput, kisiannili ajornartorsiutit taakkua annertussusiat ukiup 2000-ip kingornagut appariaallassimasorinarpoq. Pingaartumik 2001 eqqissisimaffiunerusimavoq toqutsiso-qarani imminortoqaraniluunniit, aammalu ukiut siuliinut naleqqiullugu tigusaasartut putumasullu ikinnerusimallutik. 2002-mili kisitsisit qaffariaqqilaarsimapput, taamaattor-li 90-ikkut naalerneranni qaffasissuseq uterfigeqqinneqarsimanani.

Inuit nalunaarusiamut uunga apersorneqartut tamarmik oqaatigaat ukiualuit matuma siornatigumut naleqqiullugu ataatsimut isigalugu illoqarfimmi inuuneq pitsannguallaru-jussuarsimasoq. Pingaartumik illoqarfiup iluani inuit aalakoortut takussaanagerat annikin-nerulersimavoq, aammalu pisiniarfiup saavani ernguttarneq annikilleriarsimaqaluni. Atuarfiup pisortaata oqaatigaa atuarfimmi misigisimagitsik meeqqat siusinnerusumut naleqqiullugu ajunnginnerujussuannortut, aammalu siusinnerusumut naleqqiullugu angajoqqaat meeqqaminnik soqutiginninnerulerlutillu atuarfimmukakulanerulersut. Naak ilinniartitsisut ilaata oqaatigigaluaraa angajoqqaat suli amerlaqisut atuarfimmi angajoqqaat ataatsimiitinnerqartarnerinut assigisaannullu takkuttanngitsut, aammalu naak suli meerarpassuaqaraluartoq unnukkut unnuakkullu ima aneertigisartunik aqagua-ni atuarnermi qasoqqarpassittaqalutik, taamaakkaluartoq malunnarpoq meeqqat an-gerlarsimaffimmini ajornartorsiuteqannginnerulersimasut. Meeqqat imminnut salla-annerusumik pissuseqarfigerlutillu ilinniartitsisunut sallaannerusumik pissuseqaler-simapput, aammalu atuarfimmi torernerusumik pissusilersortalersimallutik, atuarfiup pisortaata oqaatigaa.

Suliniutip suliarisai nalunaarusiap siorna tungaani immikkoortitaarlugit allaaserineqar-put, aammalu allaaserinninnermut uiggiutitut immikkoortortaqarpoq suliniutit naam-massiniarneqartarsimanerisa qanoq ingerlasarsimaneriniq oqaluttuarinnittumik. Ajora-luartumik nalunaarusiaq manna atorlugu taakkua nalilersuiffiginissaat killeqaqisunik kisiat periarfissaqarfigaavut. Apersuinerit paasissutissiissutigaat pilersaarusiortut atui-sulluunniit tungaannit isigalugit qanoq ingerlasimanerat isumaqarfigineqarnersut, ki-sianni soorlu siusinnerusukku oqaatigineqareersoq apersuinerit Ittoqqortoormiini innut-

taasunik sinniisutut oqaatigineqarsinnaanngillat. Qularnanngilaq inoqassaaq aper-
sorneqanngitsunik sulianilli allatut misiginnissimasunik. Imigassamik tuniniaaneq
eqqarsaatigalugu tigussaasunik kisitsisaateqarpugut takusinnaallutigu suliniutip ingerla-
nerani qanoq pisoqarsimanersoq, kisiannili suliat amerlanersaat eqqarsaatigalugit sun-
niutigisimasaat uuttuiffiginiassallugit periarfissaqarfigisimanngilavut. Suliat amerlaner-
saat ingerlanneqarsimasut tassaapput paasisitsiniaalluni suliniutit, pikkorissartitsinerit
imaluunniit atuartitsinerit, taakkulu eqqarsaatigalugit taamaallaat killeqaqisumik nalili-
vigineqarsinnaavoq suliat inerititaqarfiusimanersut.

Paasisitsiniaalluni suliniutit sunniutaasa naliliiviginiarneqarnerannut atorneqarajuttar-
poq sunniussimanerisa uuttuiffiginiarneqartarnerat, tassa takuniarlugu pikkorissartut
imaluunniit ilinniartut pineqartumut ilisimasaat peqataareerneranni annertusiallassima-
nersut imaluunniit suliniummut peqataareerneranni isumaat pissusilersortarneralluunniit
allanngoriaateqarsimanersut. Taamatut uuttuineq assersuutigalugu pisinnaasarpoq peqa-
taasut immersugassanik akiortuisittarnerisigut imaluunniit suliniut sioqqullugu kin-
goqqulluguluunniit apersorneqartarnerisigut. Taamaattumik pingaartuuvoq pinaveer-
saartitsiniutinik peqqinnerulersitsiniutinillu pilersaarusiormi suliniutit aallartinne-
qannginneranniilli aammattaaq suliniutit sunniutaannik naliliiniarnissaq aallartisalereer-
taraanni.

Nalunaarusiami uani tunngavigineqarput allakkiat, niuertarfimmit politiinillu kisitsisit
kiisalu apersuinerit amerlanngitsut, naallu atortut malunnartikkaluaaraat Ittoqqortoormi-
ni ajornartorsiutit ikinnerulersimasut aammalu illoqarfimmi inuuneq pitsaanerulersima-
simasoq, taamaattooq sunniutaasimasinnaasut nalilersuiffigineqarnissaannut tunngavis-
satut taakkua naammannngillat. Peqatigitillugulu oqaatigissallugu pisariaqarpoq qanor-
luunniit ajunngitsigisumik naliliissutissaqaraluaaraanni ajornarluinnangajattarmat sunni-
utitut takuneqarsinnaasut ilumut suliniutip pineqartup kingunerisimanerai, imaluunniit
taakkua tasaanersut inuiaqatigiinni piffissami tassanerpiaq allanngoriartornerit allat
inernerineraat. Piffissami tassanerpiaq pingaartumik immikkut suliniummut tunngatil-
lugu Ittoqqortoormiini imigassaq killilersuiffigineqarsimavoq. Aammattaaq allatigut
suliniuteqartoqartarsimavoq, soorlu ornittakkamik pilersitsisoqarsimavoq aammalu

spejderinik aallarniisoqarsimalluni, taakkulu tassaanaatik immikkut ittumik suliniutip ilagisai, qularnanngitsumillu meeqqat illoqarfimmi inuunerannik qanorluunniit pisoqarsimagaluarpat pitsannguallatsisisussaasimallutik. Kiisalu apersuinerit nalunaarusiami uani tikkuarpaat illoqarfimmi ataatsimut isigalugu isiginneriaaseq allannguuteqarsimasoq, tamannalu illoqarfimmi alloriaatit sioqqullugillu piartulerluarsimasinnaalluni.

Taamaalillunilu oqaatigineqavissinnaanngilaq ajunngitsup tungaanut pitsanngoriaataasimasut Ittoqqortoormiini piartulersimagunartut ilumut tasaanersut immikkut ittumik suliniuteqarnerup imigassamillu killilersuinerup inerneru imaluunniit taakkua allarlunarnik peqquteqarsimanersut. Taamaattumik piviusorsiorpalaarnerusussaavoq immikkut ittumik suliniutip sunniutigisimasai nalilersuiffigigaanni isiginiarlugit piartuaalereersimanerit nakussassaavigisimasinnaanerai. Taamaattumik immikkut pingaartinneqartariaqarput apersuineru oqaatigineqarsimasut tassaasut Ittoqqortoormiini ataatsimut isigalugu inuuneq pitsanngoriaateqarsimasorinartoq, immaqa putumasunut isiginneriaaseq allannguuteqaleriartulinnguatsiartoq, aammalu taakkua pingaartumik inuusuttunut sunniussimagunartut.

Innuttaasut akuutinneqarnerat

Komitémut suliassiisummi allassimareerpoq komité ”innuttaasut suleqatigilluinnarlugit kommunalbestyrelsilu akuersisittarlugu suliarnik ingerlassissasoq”. Taamatuttaaq komité ungasinnerusooq isigalugu iliuuserineqartartussatut pilersaarusiarni allappooq suliniutini tamani nalinginnaasumik ”kaammattuutigineqassasoq najugaqartut akuutinneqavissasut soorlu innuttaasut ataatsimiitinneqartarneri aqqutigalugit, illoqarfiup radioa aqqutigalugu kiisalu suleqatigiissitat aqqutigalugit”, aammalu piviusunngortiterinnginerni ”isiginiarneqartassasoq pinaveersaartitsiniarnerni najugaqartut peqataatinneqarsimanersut”. Iisimatusarluni suliniutissatut pilersaarusiaq immikkut pillugu siunertarineqartutut allaaserineqarsimavoq ”suliniutit aallartinneqarsimasut najugaqartunut ikkusinniarneqarnissaasa qulakkeerniarneqarnissaa”.

Pinaveersaartitsineq peqqinnerulersitsiniarnerlu pillugit najoqqutassiani pingaartinneqaleralluttuinnarpoq innuttaasut suliniutinut peqataatinneqartarnissaat. Nunanit arlalinnit misilittakkat tunngavigalugit aammalu suliniutit assigiinngitsut ingerlanneqartarsimasut tunngavigalugit oqartariaqarpoq suliniutissanut siunertassat aalajangersorneqartarneranni, tassalu imaappoq pilersaarusionerqarneranni, kiisalu suliniutit ingerlanneqartarneranni innuttaasut peqataatinneqartarnerat tassaammat ajunngitsunik angusaqarnissamut tunngavissaasartoq. Aammattaq najugaqartut ikkutivinnerat sunniutit ataavartumik ikkusimalernissaannut qularnaarutaasussat pingaartut isigineqartarpoq, tassa immikkut ittumik suliniulluunniit qaangiutereeraluarpat inuiaqatigiinni ikkusimalersussat isigineqartussaammat.

Innuttaasunik akuutitsiniarneq assigiinngitsorpasuit aqqutigalugit pisinnaavoq. Ittoqqortoormiit Komitéat Ittoqqortoormiineersunik sisamanik ilaasortaqaarsimavoq, taakkulu soorunami suliniummut annertuumik sunniuteqarnissamut periarfissaqaarsimapput.

Taassuma saniatigut Ittoqqortoormiini innuttaasut aallarnisaataasumik innuttaasunik ataatsimiititsisarnerni akuliunneqarluarsimapput. Taamaaliormi innuttaasut kajumissaarneqarsimapput oqaatigeqqullugu isumartik malillugu ajornartorsiutit suut iliuuseqarfigineqartariaqarsorineritsik, kiisalu ajornartorsiutit qanorpiaq iliuuseqarfigineqartariaqarnerannik kissaatigisaminnik siunnersuutiminnillu aamma saqqummiusseqquneqarsimallutik. Tamatuma saniatigut innuttaasut ilaat pilersaarusionermut kiisalu suliniutit ingerlanneqavinnerinut suliatic aqqutigalugit akuutinneqartarsimapput, soorlu illoqarfimmi sullissivinni, pingaartumik atuarfimmi, politiini peqqissaavimmilu suliatic aqqutigalugit. Komitép tungaanit najugaqartut ikkusimanissaat qulakkeerniarneqarsimavoq, soorlu angalanissanut immikkoortitat pillugit piumasaqaatineqarsimalluni tunniussisoqarnissanut piumasaqaataasoq tassaasoq suliassamut tassunga suleqatigiisitaliortoqarsimanissaa. Kiisalu imigassamik akiuiniarnermut atatillugu illoqarfimmi allagartaliiviit atorneqartarsimapput aammalu suliniutit aallartinneqartut pillugit illoqarfimmi innuttaasut illoqarfiup radioa aqqutigalugu ilisimatinneqartarsimallutik. Isumaasimasoq tassaasimavoq illoqarfiup radioata kikkunnit tamanit oqalliffiunissaa, matuma ataani immikkut ittumik suliniut pillugu inuit oqalliginninnissaannut aqqutaanissaa, kisiannili soorlu siorna tungaani oqaatigineqartoq nammineq piumassutsiminnik

suleqataasut illoqarfiup radioani aallakaatitsisarnissartik piffissap suliniuteqarfiup nalaata annersaani artorsarfigisimavaat.

Soorlu siorna tungaani ersertoq innuttaasut ataatsimiitinneqarnerannit innuttaasut kissaatigisaasa ilaannaat piviusunnngortinneqarsimapput. Tamatumunnga ilaatigut pissutaapput kissaatigisat akornanni komitép tullerriiariniartarsimanera, tassa qinikkanut annngussinnginnermini, ilaatigullu qinikkat toqqartarsimammattigik komitémit siunnersuutit tamakkeratik tapersiivigineqartarnissaat, aammalu aningaasaliissutit ilaasa suliniutit ingerlareersut ingerlatinneqaqqinnissaannut atorineqartarsimanerat. Taamaattorli oqaatigineqarsinnaavoq suliniutit naammassineqarsimasut ilarparujussui innuttaasut ataatsimiitinneqarsimanerannit aallaaveqartut. Akerlianilli oqartoqarsinnaanngilaq immikkut ittumik suliniutip ilaatitai tassaasimasut suliniutit innuttaasunit ataasiakkaanit eqimattakkaanilluunniit isumassarsiarineqarsimasut tamatumalu kingornagut nammineerlutik naammassiniarsimasaat. Siunnersuutit saqqummiunneqarsimasut suliarineqaqqinnissaat eqqarsaatigalugu innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni suleqatigiissitanik pilersitsiortortoqarsimannilaq, taarsiulluguli suliniutissat pilersaarusionerqarnerat komitémit ingerlanneqarsimalluni. Aammattaq suliat amerlanersaat tassaasimapput katsorsaanerit pikkorissartitsinerilluunniit inunnit Ittoqqortoormiit avataaneersunit piareersagaallutillu ingerlanneqarsimasut, tassaasunitaaq sivikinnerusuinnarmik Ittoqqortoormiiniittarsimasut. Illoqarfiup radioa pillugu suliniut tassatuangajaasimavoq innuttaasut ataatsimiitinneqarnerannit pinngorfeqartoq aammalu eqqarsaataasimalluni najugaqartunit nammineq piuumassutsiminnik suleqataarusuttunit ingerlanneqassasoq. Taamaattumik uggornaqaaq suliniut ingerlalluarneqarnerusimannngimmat.

Aallarniutigalugu innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni innuttaasut arlallit qularsimapput ujartorsimallugulu iliuuseqavikkusunnernut uppersaatissaqarnissaa, aammalu suliniutip naajartornerani malunnarsiararsimavoq arlallit pakatserrassimasut iliuuserineqarsimasut pakatsissutigalugit aammalu isumaqarlutik imigassamik katsorsaaneq suliniarnermi annerutitaavallaarsimasoq. Qularneq taanna komitép eqqumaniarfiginerusemasariaqaraluarpa innuttaasullu paasissutissiinertalimmik nutaamik ataatsimiitinneqartarnerisigut iliuuseqarfiginiarsarisarlugu.

”Susoqarneranik innuttaasut paasissutissinneqarnerusariaqaraluarput. Immikkoortut ataasiakkaat susoqarfiunerinik ilaallu ilanngullugit paasissutissiisumik innuttaasut ataatsimiitinneqartariaqaraluarput. Namminersornerullutik Oqartussat isumaat qanoq ippa? Suut aningaasaliiffigineqarsimangillat, soorlu? Innuttaasut ataatsimiitinneqarnerat [...] tassaavoq innuttaasunit tiguaalluinnarsinnaasoq. Soqutigineqaqaaq”. (niuertarfiup pisortaa).

Innuttaasut oqalliseqataarusunnerannut ersiutaavoq innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni kissaatiginartutut oqaatigineqarmat kommunalbestyrelsi innuttaasut amerlanersaannut tunngassuteqartunik oqaluuserisaqartillugu unnukkut oqallitsitsisarnerit ingerlanneqartartariaqartut. Kissaatigisaq taanna kommunalbestyrelsimit malinneqarsimangilaq.

Immikkut ittumik suliniummut innuttaasut peqataanerat pingaartumik pisimavoq aallarnisaataasumik innuttaasut ataatsimiitinneqarnerisigut, tassani suliniutissatut kissaatigisaminnik anitsisinneqarsimammata. Innuttaasut ataatsimiitinneqarnerisa kingornagut innuttaasut peqataanerat annikitsuaraannartut oqaatigineqarsinnaavoq. Ingerlanneqarneri pillugit killeqaqisumik taamaallaat paasissutissiineqartarsimavoq, suliniutissat pilersaarusiorneqarnerinut innuttaasut malunnartumik peqataatinneqanngillat, taamaallaallu ataatsimut isigalugu innuttaasut peqataaffii kisimik tassaallutik pikkorissarnerit assigisaallu. Innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni ataasituami innuttaasut peqataatinneqarnerannut annertuumik killiliisoq tassaasimassaaq inuit taama amerlatigitillugit amerlasuut oqaaseqarnissamut periarfissaqarsimanginnissaat. Aammattaaq innuttaasut ataatsimiitinneqarnerinut peqataagajunngitsut immikkut ittunik pissuteqarsimasinnaasarput, soorlu mikisunik meerallit, inuusuttut inuuniarnikkullu ajornartorsiuteqartut, taamaalillunilu inuit tamakkua kissaatigisinnaasaat saqqummiunneqanngitsoortarlutik. Nalunaarusiaq manna tunngavigalugu oqaatigineqarsinnaanngilaq Ittoqqortoormiini inuit ilaat suliniummut immikkut ittumut periarfissakitsitaavallaarsimanersut. Suliniummut innuttaasut kissaatigisimasaat taamaallaat nalunaarusiami uani tunngaveqartinneqassapput in-

nuttaasut ataatsimiitinneqarneranni peqataasunit oqaatigineqartut imaqarniliorneqarnerannit.

Suliniutip innuttaasunik killilimmik akuutitsisimanera pissutaaqataasinnaavoq Ittoqqortoormiini innuttaasut isumaqaqqajaasinnaammata suliniut imminnut attuumassuteqarpallaanngitsaq.

”Nalinginnaasumik paasinninneq unaavoq tamanna avataaneersunit suliaasoq. Tamanna pissutaaqataagunarpoq maani najugaqartut akuuvallaannginnerannut. Siunnersortit ujameriattut takkuttarsimapput – sulisaqaat taakkulu akuliuffigingaartanngilavut – taavalu aallaqqittaraat”. (Atuarfiup pisortaa).

”Unneqqarissagaanni, tassami taamaattussaavoq, oqartoqartariaqarunarpoq innuttaasut ilarpassui soqutiginnippallaarunanngeqisut [tassa komitémut]. Isummersimanngillat. Soriaanersorluunniit ilisimalluarunanngilaat: Usimaannami, taakkumiuna imigassap kimittuup matuneqarnissaa pisuussutigisimagaat” (Ittoqqortoormiit Komitéanut illoqarfimmit ilaasortaatitaq).

Suliniut Ittoqqortoormiini ikkutivissappat pingaartuuvoq suliamut innuttaasut siunissami akuutinneqarnerullutillu peqataatinneqarnerunissaat. Siunissami suliat ikkusimalivinnissaannut ajornartorsiutit ilaat ataaseq tassaavoq nammineerluni ikiuukkusuttoqarnissaa illoqarfimmi upperineqarpallaarunanngimmat. Taamaattumik nammineerlutik ikiuukkusuttut neriulluarfigineqarujussuaratillu piumasaqarfigineqarujussuanngillat, akerlianilli suliniutit iluatsinngitsooraangata oqartoqartaluni ”Taannaqami taamatut ilimagalugu”.

”Massakkut maani najugaqartut, inuiaqatigiit kalaallit, saqqummetariaqarput ulluinnarnilu ajunngitsumik inuuneqalersitseqqillutik. Nutsamikku imminnut tigullutik misileeqattaartariaqarput pitsanngo-

riaatillu tigummiinnarniarsaralugit aammalu annertusaaviginiarsaralugit, aammalu sulissutiginiaqqillugit". (nakorsaq).

Suliniuummit misilittakkat

Suliat Ittoqqortoormiini immikkut ittumik suliniutip ataani pilersaarusioneqarsimasut nalunaarusiap matuma allaaserai, taamatuttaarlu aamma allaaserineqarpoq suliat ingerlanneqartarneri qanoq ingerlasarsimanersut. Tassannga erserpoq suliat ilarparujussui pilersaarutigineqartutut naammassineqartarsimasut, aammalu innuttaasunut iluaqutaalersimasariaqartut, minnerunngitsumik meeqqanut ilaqutariinnullu. Peqatigitillugulu nalunaarusiamit erserpoq suliat innuttaasut Ittoqqortoormiillu Komitéata naatsorsuutigisaasut annertutigisimangitsut.

Atortussat nalunaarusiamut matumunnga atugassiissutigineqarsimasut tunngavigalugit periarfissaqarfigineqarsimangilaq naliliiviginiassallugu suliniut tamakkerluni imaluunniit suliniutit ataasiakkaarlutik qanoq sunniussimanersut. Siunissami suliniutissat nalilersuiffigineqarnissaat kissaatiginartinneqarpat suliniutip aallartinneraniilli pisariaqasaaq suliaassap taassuma piareersaavigineqarlunilu aallartisinneqarnissaa.

Suliniuummut tigussaasunik arlalinnik aporfeqartarsimavoq, ajornartorsiutillu taakkua ilaat allani suliniutissanut aamma aporfiusarsinnaanerit naatsorsuutigineqartariaqarpoq. Minnerunngitsumik amigaatigineqarput sulisut piginnaasaqartut, sulisut nikerarnerujussuat misilittagaqarfigineqarpoq, annertuumik nuuttoqartarpoq oqaatsillu annertuumik aporfiusarluutik. Ajornartorsiutit taakkua pissutaasinnaasarpur suliat naammassiniarneqartussat atajuartinniarneqarnerat ajornakusoorsinnaasarmat, aammalu nutaamik piginnaasarilikkat annaaneqaqqajaasarmata.

Ataatsimut isigalugu immikkut ittumik suliniut manna Aningaasanut inatsit aqqutigalugu Naalakkersuisunit tamakkiisumik aningaasalersuiffigineqarsimavoq, aammalu kulturikkut immersuiffigeqatigiinnissaq eqqarsaatigalugu aningaasaateqarfinit assigi-

saannillu ilassutaasunik aningaasaliisoqarnissaanik qulakkeerinninniarneq ajornaku-soorsimavoq. Taamaalillunilu suliniutip imassaanic aalajangersuivinneq qitiusumi pilsarsimalluni, tassa innuttaasuniunngitsoq. Ittoqgortoormiit Komitéat Namminersorerullutik Oqartussat illoqarfiullu akornanni attaveqaatissatut pilersinneqarsimavoq, aammalu aallaqqaataaniilli suliniummut ataqatigiissaarisumik ulloq naallugu sulisartumik suliniutip ingerlanneqarnerani atorfeqartitsineqarsimalluni. Suliniutissat tamarmik pilersaarusiorneqartarnerannut suliniummut ataqatigiissaarisooq akuutinneqartarsimavoq, aammalu suliniutit ingerlanniarneqartarnerannut annertuumik suleqataatinneqartarsimalluni. Illuatungaatigulli eqqarsarnartuuvoq suliniutip qitiusumit ingerlanneqarपालlaarnerata innuttaasut akuutinneqarnissaat killiliivigeqataaffigisimammagu, aammalu suliniutip najugaqartunut ikkutivinnissaa killiliivigeqataaffigisimallugu. Suliniummit misilittakkat – minnerunngitsumik illoqarfiup radioa pillugu misilittakkat aammalu angalanissamut immikkoortitat pillugit suleqatigiissitamit misilittakkat – takutippaat nammineq piumassutsiminnik suleqataasut suliaat pissaaleqiffiusut. Suliniutinut nammineerlutik suleqataanissaminnut sunniuteqataanissaminnullu taarsiullugu innuttaasut pissusissamisoortiinnarsimagunarpaat suliat amerlanersaasa komitémut ataqatigiissaarisumullu akissarsiaqartumut suliaritinnissaat.

Najukkami pinaveersaartitsiniarnermik peqqinnerulersitsiniarnermillu suliniutinit misilittakkat takutippaat suliniutit qitiusumit aqunneqartut kiisalu innuttaasunit aqunneqartut akornanni akunnattoornartoqartartoq. Qitiusumit suliniutit qularnaatsumik aningaasasaqartitaagajuttarput aammalu ataqatigiissaarisooqartitaasarlutik suliniutit naammassiniarneqarnissaannut qulakkeereqataasussamik. Najukkamili imai pillugit nakkutiginniniarnerup ilaa unitsiinnarneqartariaqartarpoq killilimmillu innuttaasut peqataanerat naammagiinnarneqartariaqartarluni. Najukkami suliniummik aqutsineq tamakkiisumik imaanik nakkutiginninniarsinnaagaluartoq aammalu naammassinninniarsinnaagaluartoq annertuumik aporfissinneqarajuttarpoq suliniummut aningaasatigut tunngassuteqartunik aporfissinneqartarnikkut. Taamatuttaarlu najukkami suliniummik aqutsineq innuttaasut pilersaarusiornermi naammassinninniarnermilu peqataalluarnissaannik tamakkiisumik pisariaqartitsisarpoq – namminerlu piumassutsiminnik suleqataasut taamaatitsiinnartilugit imaassinnaasarpoq suliniut naammassineqanngitsoortoq.

Ittoqqortoormiini immikkut ittumik suliniut oqaatigineqarsinnaavoq tassaasoq suliniut qitiusumit aqutaasoq, tassungalu innuttaasut peqataatinniarneqarnerat misilinneqarsimalluni, tassa ilaatigut ajornartorsiutit suliniummi pineqartussat suussusersiniarpiarneqarnerinut, aammalu suliniutinut ataasiakkaanut nammineq piumassutsiminnik ikiuukkusuttunik suleqataatitsiniarnikkut. Maannamut taamaallaat Kalaallit Nunaanni najukkani ataasiakkaani suliniutit annertunerusut ikittuinnaat ingerlanneqartarsimapput. Siunissami suliniutaalersussanit misilittagassat immaqqa periusissanut najukkani ataasiakkaani piginnittuunermik innuttaasunillu akuutitsinissamik sapinngisamik pitsaanerpaamik tikkuussisussanik tikkuusseqataasoqarumaarpoq.

Eqikkaassut

Ittoqqortoormiini meeqqanut inuusuttunullu immikkut ittumik suliniut aallarnerneqarsimavoq Naalakkersuisut januar 2001-imi Ittoqqortoormiit Komitéannik pilersitsinerannik. Nalunaarusiap matuma imarai suliniutitut piffissami 2001-2003-mut ingerlanneqarsimasut allaaserineqarnerat, kiisalu suliniummi anguniakkat piviusunngortinneqarsimansut pillugit isumaliutersuutit. Nalunaarusiami toqqammavigneqarput allakkiat assignngitsut kiisalu inunnik ikinnerusunik apersuisimanerit. Atortut Ittoqqortoormiini innuttaasunik sinniisuunngillat aammalu suliniutip sunniutigisimasaanik naliliinissamut periarfissiigatik. Taammaakkaluartorli neriutigaarput Ittoqqortoormiini allanilu najugaqarfinni ataasiakkaani suliniarfiusussani sulianik ingerlatitseqqinnissanut nalunaarusiaq atorineqarsinnaajumaartoq.

Suliniutigineqartut tassaasimapput najukkami imigassamut katsorsaanissamik neqeroot aammalu suliniutit imigassamik atuinerlunnerup akiorniarneqarnissanut sammitinneqartut, kommuunip sulinerata ikorfartuiffiginiarneqarnera psykologimik tikeraarneqarneq aqutugalugu aammalu isumaginninnermi siunnersortinik inissiisimagallarnert aqutigalugit, meeraaqqerinnermik suliniutip ingerlanneqartup nangeqqinneqarnera, kommuunip sullissiviutaani sulisut angajoqqaarsiallu piginnaanngorsaaviginiarlugit pikkorissartitsinerit, illoqarfiup radioata aallartisarneqarnera kiisalu angalanissamut aningaasaateqarfimmik pingaartumik timersornikkut aqqissuussat peqataaffigineqarnissanut tapersiiffiusartumik pilersitsisimaneq. Naalakkersuisut kajumissaarinerisigut nuussinnaanermut aningaasaliissutaasartussanik pilersitsineqarsimavoq, ilaqtariilli marluinnaat nuunnissamut tapersiivigineqarsimapput, aningaasallu immikkoortitat taakua massakut atorunnaarsinneqarsimapput.

Meeqqat inuusuttullu atugaasa pitsanngorsaavigineqarnissaannik innuttaasut kissaatigisaat nangissuserlugu komité suliniutinik aallartitsiniarsarisimavoq. Suliniutitut ingerlanneqarsimasut ineqarnermut ajornartorsiutit aaqiivigineqarnissaat inuussutissarsiutigullu periarfissat pitsanngorsaavigineqarnissaat pillugit iliuuseqartoqarnissanut ne-

riulluaatinik naammassinnissimangillat. Aningaasaliissutit akuersissutigineqarsimasut affangajaat suliniutinut ingerlareersunut atorineqarsimapput.

Immikkut ittumik suliniummut innuttaasut peqataanerat pingaartumik tassaasimavoq aallarnisaatitut innuttaasut ataatsimiitinneqarneranni suliniummut kissaatigisaminnik oqaatiginninnissaminut periarfissinneqarsimanerat. Suliniutip naanerani sunniutit ajunngitsut aalajangiusimaneqaannarnissaannut najukkami annertunerusumik ikkusimallernissaq pisariaqartuuvoq.

Ittoqqortoormiini immikkut ittumik suliniuteqarnissamut siunnerfiusimasoq tassaasimavoq 'inuunermi peqqinnartumik ajunngitsumillu naleqassusilimmik ilaqutariinnut ajunnginnerusumik inuuneqalersitsinissaq taassuminngalu aalajangiusimannitsitsinissaq'. Suliniutitut ingerlanneqarsimasut qulequttatigut suliffigerusutatigullu siunnerfimmuut naapertuussimapput aammalu pingaarnerusutigut siunnerfigisat piviusunngortinneqarnissaannut ilapittuutaaqataalluarsinnaasimallutik. Ataatsimut isigalugu Ittoqqortoormiini inuuneq pitsaanerulersimasutut isumaqarfiginarpoq, aammalu isumaqarnarluni imigassamik atuinerlunneq pillugu isiginneriaatsit allannguuteqariartulersimasut.

Nalunaarusiakkut matumuunakkut oqaatigiuminaappoq ajunngitsup tungaanut allanngoriaatsit ukiuni kingullerni Ittoqqortoormiini maluginiarneqarsimasut immikkut ittumik suliniutip inernerinerai, imigassamik killilersuinerup inernerinerai imaluunniit inuiaqatigiinni allanngoriartorerit piffissami tassani pisut allat inernerineraat. Taamaattumik immikkut ittumik suliniut ajunngitsup tungaanut sammivilimmik ajatseqataanissamut periarfissai tunngavigalugit naliliivigineqartariaqarpoq.